

ПРЕГЛЕД НАЛАЗА И ПРЕПОРУКА ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА О ЗАШТИТИ ПРАВА ЗАДРЖАНИХ ЛИЦА У ПОЛИЦИЈСКИМ СТАНИЦАМА (2008–2017)

Београд, мај 2019

Horizontal Facility for Western Balkans and Turkey

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

ПРЕГЛЕД НАЛАЗА И ПРЕПОРУКА ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА О ЗАШТИТИ ПРАВА ЗАДРЖАНИХ ЛИЦА У ПОЛИЦИЈСКИМ СТАНИЦАМА (2008–2017)

Horizontal Facility for Western Balkans and Turkey

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

Implemented
by the Council of Europe

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

© 2019 Савет Европе. Сва права задржана.
Лиценцирано Европској унији под
условима. Ниједан део ове публикације
не сме бити преведен, репродукован
или пренет, ни у једном виду и ни на
који начин, електронским (ЦД, интернет
итд.) или механичким путем, укључујући
фотокопирање, снимање или неки други
вид складиштења информација или
њиховог смештања у системе за даље
преузимање, без претходне писмене
дозволе Директората за комуникације
(F-67075 Strasbourg Cedex или
publishing@coe.int).

Фотографија: Архива канцеларије
Заштитника грађана

Графички дизајн и корица
Досије Студио, Београд

Издавач
Савет Европе
Канцеларија у Београду
Шпанских бораца 3, 11070 Београд
www.coe.org.rs

Уредник:
Проф. др Ивана Крстић

© Савет Европе, мај 2019.

Припрема и штампа
Досије Студио, Београд

Садржај

FOREWARD	5
ПРЕДГОВОР	7
УВОД	9
1. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ЛИЦИМА ЛИШЕНИМ СЛОБОДЕ	17
1.1. ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА ЗАДРЖАНИХ ЛИЦА	17
1.1.1. Обавештавање о правима задржаног лица	17
1.1.2. Право на обавештавање блиског лица	21
1.1.3. Претпоставка невиности	24
1.1.4. Право на здравствену заштиту	29
1.1.5. Право на психички и физички интегритет	38
1.1.6. Исхрана и пијаћа вода задржаног лица	46
1.2. ПРИМЕНА ПОЛИЦИЈСКИХ ОВЛАШЋЕЊА	48
1.2.1. Доношење решења/наредбе о задржавању и вођење записника о задржавању	48
1.2.2. Употреба средстава принуде	54
1.2.3. Довођење	60
1.2.4. Преглед лица и привремено одузимање предмета	64
1.2.5. Полицијска евиденција и документација	68
1.2.6. Присуство недозвољених предмета у полицијским станицама (просторије за обављање разговора са грађанима)	69
1.3. Притужбе (право на жалбу)	71

2. МАТЕРИЈАЛНИ УСЛОВИ ПОЛИЦИЈСКОГ ЗАДРЖАВАЊА	89
2.1. Просторије за полицијско задржавање	89
2.1.1. Не постоје просторије за задржавање / просторије нису одговарајуће	91
2.1.2. Просторије за полицијско задржавање у којима је потребно побољшати услове	96
2.1.3. Хигијена просторија	101
2.1.4. Видео-надзор	104
2.1.5. Дугме за позивање	109
2.1.6. Противпожарна заштита	111
2.1.7. Прва помоћ и обуке	113

Foreward

The present publication forms part of the efforts made by Serbian authorities, namely the Ombudsperson Office/National Preventive Mechanism (NPM) and the Council of Europe to address the findings and recommendations of the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) aiming at eradicating torture and ill-treatment in different facilities visited within the mandate of the NPM. The compilation covers issues pertaining to police detention premises. It bridges policy and practice by reiterating the Council of Europe standards, highlighting detected shortcomings, as well as proposing remedies and providing an overview of measures to ensure zero tolerance to torture and ill-treatment.

The compilation is addressed to practitioners, policy makers and researchers striving to contribute to, and ensure full compliance with the Council of Europe standards and human rights of detained persons. It can serve as a starting point for changes at strategic, legislative and operational level, as well as a valuable source of information for training material.

The Council of Europe would like to thank the NPM for the initiative and active cooperation in the preparation of the compilation of recommendations, and reiterate its support to the NPM for the fight against ill-treatment and inhuman or degrading treatment or punishment.

It was prepared within the Action “Enhancing human rights protection for detained and sentenced persons in Serbia” that is part of a wider co-operation framework co-funded by the European Union and the Council of Europe, known as the Horizontal Facility for the Western Balkans and Turkey (Horizontal Facility), focusing on issues highlighted in CPT reports and ECtHR judgments.

Within the Council of Europe mandate as a guardian of European values and individual rights at pan-European level, the Action provides support to the Serbian authorities to ensure compliance with benchmark European standards and assists them with advancing further in the process of European integration.

Tanja Rakušić-Hadžić
Head of the Criminal Law Cooperation Unit

Предговор

Ова публикација представља један од резултата заједничких напора српских власти, односно канцеларије Заштитника грађана / Националног механизма за превенцију тортуре (НПМ) и Савета Европе да одговоре на налазе и препоруке Европског комитета за спречавање мучења и нехуманог или понижавајућег поступања или кажњавања које имају за циљ престанак и елиминисање тортуре и злостављања у различитим установама које су посетили представници НПМ-а. Ова компилација препорука се односи на питања заштите људских права лица која се налазе у просторијама за смештај задржаних лица у полицијским станицама. Публикација представља спону између прописа и праксе поступања, наглашавајући стандарде Савета Европе и указујући на уочене недостатке, уз истовремено предлагање решења и пружање прегледа мера којима се постиже нулта толеранција према мучењу и злостављању.

Компилација је намењена практичарима, креаторима политика и истраживачима који настоје да допринесу и осигурају потпуно поштовање стандарда Савета Европе и људских права притворених особа. Такође, може послужити као полазна основа за промене на стратешком, законодавном и оперативном нивоу, као и вредан извор информација и део материјала за обуку.

Савет Европе се захваљује НПМ-у на иницијативи и активној сарадњи у припреми компилације препорука, и у наредном периоду ће наставити да пружа подршку НПМ-у у борби против злостављања и нехуманог или понижавајућег поступања или кажњавања.

Публикација је припремљена у оквиру пројекта „Јачање заштите људских права лица лишених слободе и осуђених лица у Србији“, која је део ширег програма “Horizontal Facility” за Западни Балкан и Турску, који заједнички спроводе и финансирају Европска унија и

Савет Европе, у чијем су фокусу питања истакнута у извештајима Комитета за спречавање тортуре и пресудама Европског суда за људска права.

У оквиру настојања Савета Европе да обезбеди очување европских вредности и људских слобода и права широм Европе, пројекат ће наставити да пружа подршку српским властима у обезбеђивању поштовања европских стандарда и помоћ у напретку у процесу европских интеграција.

Тања Ракушић-Хаџић
Шефица Јединице за сарадњу у
кривичноправној области

Увод

Право на физички и психички интегритет представља једно од фундаменталних права која чине темељ сваког модерног правног система, који у својој основи полази од заштите достојанства и поштовања личности грађана. Такође се ради о праву које је апсолутно, односно није га могуће сузити или ограничити без обзира на комплексност изазова који се у одређеној ситуацији могу наћи пред државом (ванредно стање, рат, епидемије итд.). Ово право није условљено било којим другим правом, па чак ни правом на слободу.

Републику Србију обавезује велики број међународних уговора из области људских права којима је прописана забрана мучења и других облика злостављања и одређени механизми заштите и превенције, како Уједињених нација (Пакт о грађанским и политичким правима и Конвенција против мучења и других свирепих, нечовечних или понижавајућих казни или поступака), тако и инструмената донетих под окриљем Савета Европе. Прихватањем тих инструмената, Република Србија има обавезу да усклади своје законодавство и правну праксу са праксом Европског суда за људска права, који је дао огроман допринос дефинисању и унапређивању стандарда поступања према лицима лишеним слободе. Подједнако важну улогу у сталном унапређивању стандарда поступања према лицима лишеним слободе има и Европски комитет за спречавање мучења (CPT).

Правни оквир у Републици Србији је усаглашен са наведеним стандардима и као такав пружа гаранције лицима лишеним слободе да ће њихово право на физички и психички интегритет бити поштовано, односно да ће само лишење слободе бити могуће само на основу закона.

Лицима лишеним слободе, у случају повреде њихових права, на располагању је неколико механизма за заштиту од тортуре. Ради

се о механизмима редовне управне и судске заштите, као и систему притужби који је успостављен у надлежности Заштитника грађана Републике Србије. Притужбе које лица лишена слободе могу упућивати Заштитнику грађана представљају вид вансудске заштите на основу које Заштитник грађана може наложити органу да отклони повреду. У случају да се односни орган оглуши о препоруку, Заштитник грађана га не може принудити да повреду отклони, нити га може санкционисати. У случају озбиљнијих повреда и одбијања органа да спроведе препоруку, Заштитник грађана може о томе обавестити јавност или Народну скупштину. Такође, Заштитник грађана може вршити разне провере и по сопственој иницијативи, уколико дође до сазнања о кршењу људских права. Иако се на први поглед може учинити да се овде ради о „меким“ овлашћењима, препоруке Заштитника грађана се по правилу поштују. Такође треба имати на уму да је ово допунски, а не главни механизам заштите.

У оквиру институције Заштитника грађана поступа се и у својству превентивног (Национални механизам за превенцију тортуре– НПМ) и у својству реактивног механизма тј. по притужбама лица лишених слободе или по сопственој иницијативи. У периоду од 2008. до 2017. године донето је око 14 препорука по притужби или по сопственој иницијативи Заштитника грађана које се односе на повреде психичког и физичког интегритета, непоступање по представкама грађана и лишавање слободе.

Са друге стране, превентивни механизми, када је реч о лицима лишеним слободе, имају изузетно велики значај пошто им је основни циљ да спрече да до повреда права уопште и дође. На основу Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака послови Националног механизма за превенцију тортуре такође се обављају у оквиру институције Заштитника грађана.

Од како је 2012. године Заштитнику грађана поверено да обавља послове НПМ па до 2017. године, обављено је 30-так извештаја о посетама полицијским станицама и упућене су препоруке како самим управама полиције у чијем се саставу налазе те станице, тако и надлежном министарству. Свака препорука је резултат уочених неправилности и састоји се од описа чињеничног стања, основа за доношење препоруке и саме препоруке. Ове препоруке су саме по себи веома значајан извор информација и представљају прецизну дијагностичку слику положаја лица на полицијском задржавању.

ПРИМЕЊЕНА МЕТОДОЛОГИЈА И РЕЗУЛТАТИ

Ова публикација нема за циљ теоријску расправу о положају задржаних лица од стране полиције него да пре свега, кроз рад Заштитника грађана и Националног механизма за превенцију тортуре, пружи увид у конкретне проблеме који су детектовани у полицијским станицама, као и у начине на које држава настоји да их реши.

Публикацијом је обухваћен период од 2008. до 2017. године. Имајући у виду да је 2008. године успостављена канцеларија Заштитника грађана, а 2012. године је Заштитнику грађана поверена и функција НПМ, препоруке које су обрађене за потребе ове публикације представљају целокупан резултат рада Заштитника грађана када је у питању заштита права задржаних лица од стране полиције. У вези са тиме, читаоци се моле да имају у виду да су препоруке дате у периоду када још увек нису били донети одређени прописи, односно измене прописа, који су у време издавања ове публикације на снази.

Ради се о три врсте препорука:

- Препоруке које је донео Заштитник грађана у поступцима по појединачним притужбама;
- Препоруке које је донео Заштитник грађана у поступцима по сопственој иницијативи и
- Препоруке које је донео НПМ након контролних посета полицијским станицама у оквиру полицијских управа.

Укупан број препорука које је донео Заштитник грађана у поступцима по појединачним жалбама, као и у поступцима по властитој иницијативи је 14 и односе се на следећа питања:

- принудно лишавање слободе;
- неправилно поступање по притужбама на рад полицијских службеника, укључујући и неправилно поступање сектора унутрашње контроле;
- повреду права на физички и психички интегритет;
- непоштовање претпоставке невиности.

Број препорука који је донет од стране НПМ након контролних посета је због њихове природе несразмерно већи. Ради се о преко 500 препорука. Оне су и разноврсније, те су груписане у 4 основне категорије:

1. остваривање права задржаних лица;
2. примена полицијских овлашћења;
3. притужбе (право на жалбу);
4. материјални услови у просторијама за полицијско задржавање.

Ова структура је у основи структура која је извучена из самих извештаја које је НПМ објављивао након обављених посета, а обухваћено их је 30.

Статистички гледано, највећи број препорука се односи на лоше материјалне услове просторија у које се смештају задржана лица. Ради се чак о 61% свих препорука. Следећа ставка су повреде права задржаних лица са уделом од 23% у односу на укупан број препорука.

Табела 1

Појединачно, највећи број препорука је донет у вези са материјалним условима у просторијама за полицијско задржавање, видео надзор, исхрану задржаних лица, личну хигијену и дугме за позивање.

Табела 2

Упоређивањем података из прве и друге табеле намеће се закључак да је појединачно највише препорука донето у вези са лошим материјалним условима у полицијским станицама полицијских управа (првенствено лична хигијена, недостатак адекватног видео-надзора, дугмета за позивање и лоша противпожарна заштита).

Имајући у виду велики број обрађених препорука, било је неопходно извршити селекцију и приказати само оне релевантне. У том циљу су у оквиру сваке појединачне ставке одабране препоруке које су карактеристичне, као и оне које уводе нове елементе, тако да су њима обухваћене готово све ситуације у којима је НПМ морао да реагује.

Публикација је израђена у оквиру пројекта „Јачање заштите људских права лица лишених слободе и осуђених лица у Србији“, који се спроводио у оквиру Заједничког програма Европске уније и Савета Европе „Horizontal Facility“ за Западни Балкан и Турску.

Заштитник грађана се захваљује на сачињавању и објављивању ове публикације.

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има следећа права:

- право на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе;
- право да насамо разговара са лицима лишеним слободе, као и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, али и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе;
- право на приступ свој документацији која се односи на лица лишена слободе;
- право да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободоме и унапређења услова у којима се она задржавају или стварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ², којим је

1 „Сл. лист СЦГ – Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и „Сл. гласник РС – Међународни уговори“, бр. 7/2011.

2 Меморандум о сарадњи потписан је 12. децембра 2011. године.

предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама надзорног тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву³, Заштитник грађана је изабрао удружења с којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ: Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Дијалог, Иницијативу за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUCOM), Међународну мрежу помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеној установи. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

3 Објављен је 29. децембра 2011. године у „Службеном гласнику Републике Србије“.

1. Поступање према лицима лишеним слободе

1.1. ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА ЗАДРЖАНИХ ЛИЦА

1.1.1. Обавештавање о правима задржаног лица

Стандард

Нема користи од права која имају особе лишене слободе уколико нису упознате са постојањем тих права⁴. Зато је неопходно да особе одведене у полицијски притвор буду изричито упознате са својим правима, без одлагања и на језику који разумеју. Да би се обезбедило да ово буде и урађено, треба увести праксу да се лицима задржаним од стране полиције одмах по притварању дâ формулар у коме се наводе ова права. Уз то, од тих особа треба тражити да потпишу изјаву којом потврђују да су упозната са својим правима.⁵

Извори

Устав РС (члан 27. став 2)

Лице које је лишено слободе од стране државног органа одмах се, на језику који разуме, обавештава о разлозима лишења слободе, о оптужби која му се ставља на терет као и о својим правима.

-
- 4 Други општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (1992), ставови 36 и 37.
 - 5 Дванаести општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (2002), ставови 44.

Међународно право

ЕВРОПСКА КОНВЕНЦИЈА О ЉУДСКИМ ПРАВИМА (ЧЛАН 5. СТАВ 2)

„Свако ко је ухапшен мора бити обавештен без одлагања и на језику који разуме о разлозима за његово хапшење и о свакој оптужби против њега.“

ПАКТ О ГРАЂАНСКИМ И ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА (ЧЛАН 9. СТАВ 2)

„Свако ко је ухапшен биће у тренутку хапшења обавештен о разлозима хапшења и најкраћем року ће му се саопштити било каква оптужба против њега.“

Закони

ЗАКОНИК О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ⁶

Члан 68

Окривљени има право да:

- 1) у најкраћем року, а увек пре првог саслушања, подробно и на језику који разуме буде обавештен о делу које му се ставља на терет, о природи и разлозима оптужбе, као и да све што изјави може да буде коришћено као доказ у поступку

Члан 69

Ухапшени, поред права из члана 68. став 1. тач. 2) до 4) и тачка б) и став 2. овог законика, има право да:

- 1) одмах на језику који разуме буде обавештен о разлогу хапшења

ЗАКОН О СЛУЖБЕНОЈ УПОТРЕБИ ЈЕЗИКА И ПИСМА⁷ (ЧЛАН 6)

Свако има право да у поступку пред органом, односно организацијом која у вршењу јавних овлашћења решава о његовом праву и дужности употребљава свој језик и да се у том поступку упознаје са чињеницама на свом језику.

Подзаконска акта

УПУТСТВО О ПОСТУПАЊУ ПРЕМА ДОВЕДЕНИМ И ЗАДРЖАНИМ ЛИЦИМА⁸

Лице које се доводи, лишава слободе или задржава у складу са одредбама Закона из тачке 2. став 1. овог Упутства [Закон о полицији, Законик о кри-

6 „Службени гласник РС”, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014.

7 „Службени гласник РС”, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005 – др. закон и 30/2010.

8 „Службени гласник РС”, бр. 101/05, 63/09 – УС и 92/11).

вичном поступку, Закон о прекршајима и Закон о безбедности саобраћаја на путевима] има право: 1) да од стране овлашћених службених лица, пре почетка довођења, лишења слободе или задржавања буде поучено о својим правима, на матерњем језику или језику који разуме; 2) да буде обавештено о разлозима довођења, лишења слободе или задржавања;

Доведено, лишено слободе или задржано лице се обавештава уручивањем писменог Обавештења о његовим правима на матерњем језику или језику који разуме, које лице својеручно потписује."

Пракса НПМ

Из архиве НПМ-а издвојене су две препоруке којима се налаже отклањање уочених неправилности везаних за обавештавање лица лишених слободе о њиховим правима. Обе препоруке су дате током посете НПМ-а Полицијској управи Кикинда фебруара 2015. године.

ПРВИ ПРИМЕР

СТАЊЕ НА ТЕРЕНУ

Према наводима полицијских службеника са којима је тим НПМ разговарао и према евиденцијама у које је извршио увид, задржана лица се о разлозима задржавања и својим правима по правилу усмено обавештавају најкасније у тренутку довођења у полицијску станицу, а затим им се даје писано обавештење о правима у виду обрасца. Констатација да је лице поучено о својим правима уноси се у записник о задржавању.

Када је питању усмено обавештавање о правима задржаних лица припадника мађарске националне мањине у Полицијској управи постоје запослени полицијски службеници који говоре мађарски језик, тако да они обавештавају задржана лица о својим правима. Обрасци који садрже обавештења о правима сачињени су на српском и енглеском језику, док образац права на мађарском језику не постоји, иако је мађарски језик у службеној употреби на овом подручју. Према наводима полицијских службеника, ПУ Кикинда је припремила превод обрасца о правима на мађарском језику и упутила Министарству унутрашњих послова на одобрење, како би се могао користити као званичан превод. Међутим, према наводима, још увек нису добили одговор од Министарства.

УТВРЂЕНО

У ПУ Кикинда обрасци о правима задржаних лица постоје само на српском и енглеском језику, иако је на овом подручју у службеној употреби мађарски језик и писмо.

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова превешће и доставити Полицијској управи у Кикинди стандардизоване обрасце о правима задржаних лица на мађарском језику.

УТВРЂЕНО

Утврђено је да се у ПУ Кикинда и полицијским станицама у њеном саставу доведеним и задржаним лицима по Законику о кривичном поступку не уручује образац „Обавештење о правима доведеног и задржаног лица“, који је прописан тачком 4. Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима, већ само образац права по ЗКП⁹.

У једном предмету о задржавању по ЗКП,¹⁰ у ПС Кањижа, пронађено је обавештење о правима лица лишеног слободе и правима задржаног лица по одредбама старог ЗКП¹¹ који се више не примењује.

ПРЕПОРУКА

ПУ Кикинда обезбедиће да се свим задржаним лицима по основу ЗКП уручује писано обавештење о правима доведених и задржаних лица, сходно одредбама тачке 4. Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима и то као посебан образац израђен на језику који лице разуме.

Ухапшеним и задржаним лицима по основу ЗКП, уручиваће се и посебни обрасци, сходно одредбама важећег ЗКП.

ОДГОВОР ПОЛИЦИЈСКЕ УПРАВЕ КИКИНДА

Полицијска управа Кикинда је у свом одговору обавестила НПМ да се отпочело са исправљањем уочених недостатака, што ће се у наредном периоду редовно контролисати.

Напомена: Током посета Полицијским управама Национални превентивни механизам је, укључујући горе наведене препоруке, издао укупно 32 препоруке која се тичу Обавештавања о правима задржаног лица те је наложено отклањање неправилности.

9 Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС”, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014). У даљем тексту ЗКП.

10 Предмет КУ 329/15, ЛС 19/15 ПС Кањижа.

11 Законик о кривичном поступку (Сл. лист СРЈ”, бр. 70/2001 и 68/2002 и „Сл. гласник РС”, бр. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 85/2005 – др. закон, 49/2007, 20/2009 – др. закон, 72/2009 и 76/2010). У даљем тексту стари ЗКП.

Препоруке су дате следећим Полицијским управама: ПУ Београд, ПУ Бор, ПУ Чачак, ПУ Јагодина, ПУ Крагујевац, ПУ Кикинда, ПУ Крагујевац, ПУ Краљево, ПУ Крушевац, ПУ Лесковац, ПУ Ниш, ПУ Нови Пазар, ПУ Пирот, ПУ Пожаревац, ПУ Прокупље, ПУ Шабац, ПУ Сремска Митровица, ПУ Смедерево, ПУ Сомбор, ПУ Суботица, ПУ Врање, ПУ Зрењанин.

1.1.2. Право на обавештавање блиског лица

Стандарди

Право на обавештавање блиског лица о чињеници лишења слободе представља један од стубова на којим почива систем спречавању злостављања и заштите притвореника од потпуне изолованости током притвора, односно од тога да постану „нестала лица“ уз негирање државе да су уопште била притворена. Три права која припадају притвореним особама представљају основне гаранције против њиховог злостављања. У питању су: 1. право особе да обавести о свом притварању особу по свом избору (члана породице, пријатеља, конзулат); 2. право на услуге адвоката; и 3. право на медицински преглед од стране лекара по свом избору.¹² О овим основним правима, лица лишена слободе морају се изричито информисати, без одлагања и на језику које лице разуме.¹³ Право притворене особе да се његово притварање саопшти трећем лицу или члану породице, мора бити гарантовано од самог почетка полицијског притвора. Иако ради заштите легитимних интереса саме истраге ово право може бити одложено, такви изузеци морају бити јасно дефинисани, временски ограничени и писмено евидентирани са наведеним разлозима.¹⁴ Ипак, изгледа да Комитет одлагање од 4,5 дана сматра дугим и да једино период од 48 сати може бити сматрано разумним, ако су испуњени и остали услови.

Извори

Устав РС (члан 27. став 2)

Лице које је лишено слободе од стране државног органа има право да без одлагања о свом лишењу слободе обавести лице по свом избору.

12 Други општи извештај, пар. 36.

13 Видети извештај за Турску, CPT/Inf (1999) 2 Turkey, пар. 26.

14 Дванаести општи извештај [CPT/Inf (2002) 15] пар. 43. Овде би се још могло додати да Комитет тражи и да изузетак од овог права мора одобрити виши службеник полиције који није директно повезан са случајем, или пак тужилац.

Законик о кривичном поступку (члан 69)

Ухапшени, поред права из члана 68. став 1. тач. 2) до 4) и тачка б) и став 2. овог законика, има право да:

- 3) *захтева да без одлагања о хапшењу буде обавештен неко од чланова његове породице или друго њему блиско лице, као и дипломатско-конзуларни представник државе чији је држављанин, односно представник овлашћене међународне организације јавноправног карактера, ако је у питању избеглица или лице без држављанства*

Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима¹⁵

Лице које се доводи, лишава слободе или задржава у складу са одредбама Закона из тачке 2. став 1. овог Упутства [Закон о полицији, Законик о кривичном поступку, Закон о прекршајима и Закон о безбедности саобраћаја на путевима] има право: 1) 7) да захтева да се о времену и месту довођења, лишења слободе или задржавања обавести лице по његовом избору, дипломатско-конзуларни представник чији је држављанин или представник одговарајуће међународне организације ако је избегло лице или лице без држављанства; 8) да захтева, да се без одлагања о лишењу слободе обавести лице или орган старатељства ако је потребно обезбедити заштиту или старање о детету или другим лицима о којима се стара задржано лице.

Малолетно лице које се доводи, лишава слободе или задржава у складу са одредбама Закона из тачке 2. став 1. овог Упутства има право: 1) да буде обавештено да ће се о времену и месту довођења, лишења слободе или задржавања обавести родитељи, усвојилац или старалац, дипломатско – конзуларни представник чији је држављанин, или одговарајућа међународна организација ако је избегло лице или лице без држављанства.

Пракса НПМ

Све информације у вези са обавештавањем лица блиских лицу које је лишено слободе, дипломатско-конзуларних представништава, бранилаца и центара за социјални рад уредно се евидентирају. У пракси, задржана лица о томе да су лишена слободе обавештавају себи блиска лица тако што полицијски службеник обично позове лице, које задржано лице жели да обавести о овој чињеници. У записнику о задржавању бележи се да ли је лице искористило право да обавести блиско лице о свом задржавању или је одбило, што се такође констатује у записнику. Другим речима, у документацији о задржавању лица може се видети ко је и када обавештен о томе да је особа лишена слободе.

15 „Службени гласник РС”, бр. 101/05, 63/09 – УС и 92/11).

Центар за социјални рад обавештава се уколико се задржава малолетно лице, уколико је лице задржано због насиља у породици, као и уколико се лице лишено слободе само стара о малолетном или другом лицу.

У досадашњем раду НПМ-а није уочено да постоје потешкоће око остваривања права на обавештавање трећих лица о задржавању.

Приликом посете ПУ Врање у јуну 2014. године констатовано је да поједини полицијски службеници самоиницијативно обавештавају блиска лица задржане особе, чак и у ситуацијама када лица лишена слободе не желе да искористе то своје право што није добра пракса.

Стање на терену

Током посете полицијској управи Врање у јулу 2014. године, утврђено је да задржана лица о томе да су лишена слободе обавештавају себи блиска лица тако што им се дозволи да сама телефонирају, или тако што полицијски службеник позове лице које задржано лице жели да обавести. У разговору са појединим представницима ПУ Врање НПМ тим је дошао до сазнања да у ситуацијама када задржано лице не жели никога да обавести о свом лишењу слободе, то уместо њега чине полицијски службеници. Овакву праксу саговорници НПМ правдају чињеницом да лица лишена слободе живе у малој средини где се сви међусобно познају. Ипак, обавештење блиског лица установљено је као право, али не и обавеза задржаног лица, те се овакво поступање не може правдати поменутиим разлозима и представља неоправдано мешање у приватност лица лишеног слободе.

УТВРЂЕНО

У ПУ Врање поједини полицијски службеници самоиницијативно обавештавају блиска лица задржане особе, чак и у ситуацијама када лица лишена слободе не желе да искористе то своје право

ПРЕПОРУКА

ПУ Врање неће, уколико задржане особе то не желе, самоиницијативно обавештавати њима блиска лица.

ОДГОВОР ПОЛИЦИЈСКЕ УПРАВЕ ВРАЊЕ

Полицијска управа Врање је у свом одговору обавестила НПМ да је прекинуто са праксом самоиницијативног обавештавања лица блиских задржаном лицу, односно уколико задржано лице то не жели.

Напомена: Током посета Полицијским управама Национални превентивни механизам је, донео једну, горе наведену препоруку која се тичу права на обавештавање блиских лица о задржавању те је наложено отклањање неправилности.

1.1.3. Претпоставка невиности

Стандарди

Претпоставка невиности, као елемент ширег права на правично суђење, представља правни принцип цивилизованог друштва и правне државе, по коме се свако сматра невиним за кривично дело док се његова кривица не утврди по закону, односно правноснажном одлуком суда. Сваки грађанин има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом у циљу доношења одлуке којом ће бити одлучено о његовој кривици.

Тврдња да је неко крив, иако постоји само одређен степен сумње да је извршио кривично дело, представља повреду права грађана и може нанети ненадокнадиву штету оном ко је пре одлуке суда означен кривим. На постојање повреде права не утиче околност да ли је неко накнадно судском одлуком оглашен кривим. Сходно изнетом, државни органи, средства јавног обавештавања, јавне личности и друга лица дужна су да се придржавају напред описаних правила и да својим јавним изјавама о кривичном поступку који је у току не вређају права окривљеног.

Наводи државних органа, односно државних функционера и службеника којима се повређује претпоставка невиности имају за последицу повреду права окривљених, али могу довести у питање и ауторитет, независност и непристрасност суда.

Извори

Устав Републике Србије (члан 34. став 3)

„Свако се сматра невиним све док се његова кривица за кривично дело не утврди правноснажном одлуком суда.

Државни и други органи и организације, средства јавног обавештавања, удружења и јавне личности дужни су да се придржавају правила из става 1. овог члана и да својим јавним изјавама о окривљеном, кривичном делу и поступку не повређују права окривљеног. „

Европска конвенција о људским правима (члан 6. став 2)

Гарантује сваком лицу оптуженом за кривично дело да ће се сматрати невиним све док се не докаже његова кривица на основу закона. Европски суд за људска права је у великом броју пресуда утврдио повреду претпоставке невиности одређене у овом члану.¹⁶ У предмету *Матијашевић против Србије*,¹⁷ Европски суд је подсетио да ће претпоставка невиности по члану 6. став 2. Конвенције бити повређена ако изјава званичника која се односи на лице које је оптужено за кривично дело одражава мишљење да је криво пре него што се његова кривица докаже по закону. Став је суда да је довољно да, у одсуству званичне одлуке, постоји одређено мишљење које указује да званичник у питању сматра оптуженог кривим, док ће преурањено изношење таквог мишљења неизбежно прекршити наведену претпоставку. Важно је нагласити да на постојање повреде члана 6. став 2. Конвенције не утиче накнадни „исход оптужбе“, а чињеница да је подносилац представке на крају проглашен кривим и осуђен не може поништити првобитно право на претпоставку невиности док се не докаже по закону да је крив.¹⁸

Закони

ЗАКОН О ПОЛИЦИЈИ¹⁹

Члан 5

Запослени у Министарству и Полицији дужни су да једнако поступају према свима без обзира на њихову расну, полну или националну припадност, њихове различитости које проистичу из друштвеног порека, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења или опредељења, рода и родног идентитета, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета.

Члан 33

При обављању полицијских послова, Полиција се придржава утврђених и достигнутих стандарда полицијског поступања, узимајући у обзир међународно опште прихваћене стандарде поступања који се односе на:

16 Видети, између осталих: *Deweer* против Белгије, пресуда од 27. фебруара 1980, Серија А бр. 35, стр. 30, став 56; *Minelli* против Швајцарске, пресуда од 25. марта 1983, Серија А бр. 62, став 27, 30 и 37; *Allenet de Ribemont* против Француске, пресуда од 10. фебруара 1995, Серија А бр. 308, стр. 16, став 35. и 36; *Karakas and Yesilimark* против Турске, бр. 43925/985, став 49, 28. јуни 2005.

17 Матијашевић против Србије, представка бр. 23037/04, пресуда од 19. септембра 2006, став 46 (објављено у „Сл. гласнику РС“, бр. 80/06).

18 Исто, став 49.

19 „Службени гласник РС“, бр. 6/2016 и 24/2018.

- 1) дужност служења грађанима и заједници;
- 4) остваривање људских и мањинских права и слобода;
- 5) недискриминацију при извршавању полицијских задатака;
- 9) придржавање професионалног понашања и интегритета;
- 10) обавезу заштите тајних података.

Члан 67

Полицијски службеник у примени полицијских овлашћења поступа непристрасно, пружајући свакоме једнаку законску заштиту и поступајући без дискриминације лица по било којем основу.

У примени полицијских овлашћења полицијски службеник поступа хумано и поштује достојанство, углед и част сваког лица и друга људска и мањинска права и слободе грађана дајући предност правима угроженог у односу на иста права лица које та права угрожава и водећи рачуна о правима трећих лица.

ПРЕТХОДНИ ЗАКОН О ПОЛИЦИЈИ²⁰

Чланом 13. став 2. Закона о полицији било је прописано је да полицијски службеник у обављању својих послова служи заједници и штити сва лица од незаконитих деловања, и да је обавезан да увек поступа професионално, одговорно и хумано и да поштује људско достојанство, углед и част сваког лица и друга његова права и слободе.

У члан 35. став 2. одређено је да у примени полицијских овлашћења овлашћено службено лице поступа хумано и поштује достојанство, углед и част сваког лица и друга основна права и слободе човека дајући предност правима угроженог у односу на иста права лица које та права угрожава и водећи рачуна о правима трећих лица.

ЗАКОН О ЈАВНОМ ИНФОРМИСАЊУ И МЕДИЈИМА²¹

Члан 73

У циљу заштите људског достојанства, као и независности, угледа и непристрасности суда или другог надлежног органа, нико се у медију не сме означити учиниоцем кажњивог дела, односно огласити кривим или одговорним пре правноснажности одлуке суда.

Члан 140

Новчаном казном од 50.000 динара до 150.000 динара казниће се за прекршај одговорни уредник медија:

20 „Службени гласник РС”, бр. 101/05 и 63/09 – одлука УС.

21 „Службени гласник РС”, бр. 83/2014, 58/2015, 12/2016 – аутентично тумачење.

- 1) *ако се у објављеној информацији неко означи учиниоцем каквог кажњивог дела, односно огласи кривим или одговорним пре правноснажности одлуке суда или другог надлежног органа (члан 73).*

Пракса Заштитника грађана

У досадашњем раду Заштитника грађана само је у једном случају констатована повреда претпоставке невиности. Ради се о поступку контроле законитости и правилности рада Министарства унутрашњих послова – Дирекције полиције, поступајући по притужбама већег броја грађана.

Околности случаја

Заштитнику грађана су се обратили грађани ДЂ, ТЂ, ВП, ЂП и ДН који су указали на незаконито, неправилно и некоректно поступање Министарства унутрашњих послова – Дирекције полиције, наводећи да су у објављеним саопштењима, односно изјавама означавани као извршиоци кривичних дела, иако њихова кривица у том моменту није била утврђена правоснажним судским одлукама.

Притужбом у предмету бр. 12–2097/11 притужиља ДЂ је навела да је Директор полиције прекршио претпоставку невиности и угрозио право на правично суђење својом изјавом на Дневнику Националне телевизије РТС 06.08.2010. године, на дан њеног хапшења и то пре саслушања у полицији, односно два дана пре давања изјаве пред истражним судијом и пре покретања истраге. Изразила је уверење да је на тај начин директно допринело необјективном вођењу поступка од стране тужилаштва и одређивању неоснованог притвора. Допуну притужбе је указала да је на интернет страници Владе Републике Србије истог дана објављено саопштење Министарства унутрашњих послова у коме се наводи да су притужиља и други осумњичени ухапшени због извршених кривичних дела, на који начин је такође прекршена претпоставка невиности.

Притужбе истоветне садржине поднели су и притужиоци ТЂ (предмет бр. 12–2167/11), ВП (предмет бр. 12–2213/11), ЂП (предмет бр. 12–2178/11) и ДН (предмет бр. 12–2170/11).

Извршен је и увид у транскрипт изјаве директора полиције, емитоване у Дневнику Националне телевизије РТС 06. августа 2010. године, којом обавештава јавност о следећем: „Ми смо данас после вишемесечне обраде ухапсили једну криминалну групу везано за борбу про-

тив финансијског криминала, односно конкретно везано за злоупотребе у поступку приватизације.” Између осталог навео је: „Само кроз ову приватизацију, ова криминална група на челу са ТЂ је остварила личну, односно имовинску корист у износу преко три милиона еура, на штету акцијског фонда Републике Србије. Њима значи није био интерес да се предузме које су они приватизовали, конкретна РГБ, да у њега улажу, да развијају, да се радници запошљавају. Напротив, њих је интересовала само материјална корист, да та добра државе што пре продају, да узму новац, да на неки начин, за последицу радници остану без посла.”

Прегледом интернет странице Владе Републике Србије утврђено је да је 06. августа 2010. године постављено саопштење Министарства унутрашњих послова насловљено: „Ухапшено седам особа због злоупотребе службеног положаја”. Осим што се на почетку текста наводи да су полицијски службеници „ухапсили седам особа због постојања основане сумње да су извршили више кривичних дела злоупотребе службеног положаја”, у даљем тексту се указује на чињенице као да су већ доказане, без јасног навођења да је реч о основима сумње. Тврди се да је осумњичени ТЂ у сарадњи са осталим ухапшенима „извршио отуђење више од 60 одсто имовине предузећа РГ, супротно уговору који је закључио са Агенцијом за приватизацију, по коме је могао да отуђи 10 одсто имовине на годишњем нивоу”; „Некретнине приватизованог предузећа су продаване испод тржишне вредности, а плаћане су компензацијама преко увећаних излазних фактура ДТДР на које су обрачунате више камате од реалних како би се затварала потраживања ДП РГ према ДТДР”; „Такође, осумњичени су издавали некретнине РГ испод тржишне вредности и тиме нанели штету приватизованом предузећу”; „На овај начин они су прибавили имовинску корист за ТЂ и ДТДР у укупном износу од 3.000.000 евра, на штету приватизованог РГ у наведеном износу, где је раскинут поступак приватизације”. На крају саопштења је наведено: „У циљу доказивања осталих злоупотреба настављају се даље провере”.

У моменту објављивања напред описаних изјава и саопштења у којима се тврди да су притужбоци извршили одређена кривична дела, кривица тих грађана не само да није била утврђена правноснажном одлуком суда, него нису били ни саслушани пред истражним судијом.

Иако пред судом кривица грађана није утврђена, напред цитираним наводима, створена је слика да су све наведене злоупотребе доказане. У том смислу посебно је индикативан навод: „У циљу доказивања осталих злоупотреба настављају се даље провере”.

Утврђено

Министарство унутрашњих послова – Дирекција полиције поступила је незаконито и некоректно према грађанима ДЂ, ТЂ, ВП, ЂП и ДН, када су објављена саопштења, односно дате изјаве у којима су наведени грађани означени као извршиоци кривичних дела иако њихова кривица у том моменту није била утврђена.

Описаним поступцима повређено је Уставом и законом гарантовано право да се свако сматра невиним за кривично дело док се његова кривица не утврди правноснажном одлуком суда (претпоставка невиности).

Препорука

Министарство унутрашњих послова – Дирекција полиције ће поштовати претпоставку невиности окривљених, односно у саопштењима и јавним изјавама неће означавати грађане као извршиоце кривичних дела све док се њихова кривица не утврди правноснажном одлуком надлежног суда.

1.1.4. Право на здравствену заштиту

Стандард

Лишењем слободе полиција у потпуности преузима одговорност за физички и психички интегритет задржаног лица што укључује и његово здравствено стање. Без обзира на чињеницу да је лишење слободе код полицијског задржавања краткотрајно, од кључне је важности се да задржаним лицима омогући пружање медицинских услуга. Овде се пре свега мисли на лекарске прегледе који се врше на захтев задржаних лица или уколико се за њима укаже потреба, и обавезне прегледе након употребе средстава принуде. У овом другом случају лекарски прегледи поред основне сврхе а то је здравствена заштита имају и важну улогу у откривању и процесуирању случајева неовлашћене и прекомерне употребе силе и тортуре. Важно је нагласити да се здравствена заштита лица задржаних од стране полиције мора бити пружена под једнаким условима под којим би била пружена и на слободу. Овде се пре свега мисли на потребу поштовања поверљивости и приватности.

Извори

ЗАКОНИК О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ (ЧЛАН 69. СТАВ 1. ТАЧКА 4)

Ухапшени, поред права из члана 68. став 1. тач. 2) до 4) и тачка б) и став 2. овог законика, има право да:

4) захтева да га без одлагања прегледа лекар кога слободно изабере, а ако он није доступан, лекар кога одреди јавни тужилац, односно суд.

УПУТСТВО О ПОСТУПАЊУ ПРЕМА ДОВЕДЕНИМ И ЗАДРЖАНИМ ЛИЦИМА

Лице које се доводи, лишава слободе или задржава у складу са одредбама Закона из тачке 2. став 1. овог Упутства [Закон о полицији, Законик о кривичном поступку, Закон о прекршајима и Закон о безбедности саобраћаја на путевима] има право: 10) да захтева да га у свако доба и без одлагања прегледа лекар.

О правима из ст. 1. и 2. ове тачке, доведено, лишено слободе или задржано лице се обавештава уручивањем писменог Обавештења о његовим правима на матерњем језику или језику који разуме, које лице својеручно потписује.²²

Пракса НПМ

Проблеми које је уочио НПМ у свом раду а у вези са пружањем здравствене заштите задржаним лицима се могу груписати у две категорије:

- Проблеми везани за обављање самих лекарских прегледа (доступност прегледа и непоштовање приватности и поверљивости током прегледа због присуства полицијских службеника)
- Проблеми везани за медицинску документацију (повреда поверљивости и приватности због могућности да полицијски службеници остваре увид у медицинску документацију задржаног лица)

У складу са уоченим повредама издвојено је неколико типичних препорука које се односе на лекарске прегледе и медицинску документацију.

1.1.4.1. Лекарски прегледи

Стандарди

Обављањем лекарских прегледа задржаног лица документоваће се чињенично стање и избећи евентуалне злоупотребе. Осим тога, наведено ће олакшати поступак оцењивања да ли је употреба средстава принуде била оправдана.

²² Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима („Службени гласник РС”, бр. 101/05, 63/09 – УС и 92/11), тачка 4.

Околност да службена лица нису уочила видљиве повреде на задржаном лицу према коме је примењено средство принуде (физичка снага или службена палица) не треба да представља разлог да се лице не прегледа (на голо – без одеће) од стране лекара.

Полицијски службеници не треба да присуствују лекарским прегледима лица којима је одређено полицијско задржавање, осим уколико то лекар изричито затражи. Уколико по захтеву лекара полицијски службеник присуствује лекарском прегледу, потребно је да се лекарским преглед обави ван видокруга полицијског службеника (нпр. оделити параваном).

Сви лекарски прегледи особа у полицијском притвору морају се обављати тако да припадници полиције не могу да чују и, осим уколико то лекар који врши преглед не затражи другачије у дотичном случају, изван видокруга тих полицајаца. О резултатима сваког прегледа, релевантним наводима особе лишене слободе и својим закључцима лекар би требало да сачини званичну белешку, која треба да буде доступна особи лишеној слободе и њеном адвокату.²³

Пракса НПМ

Један од примера поступања у вези са лекарским прегледима јесу препоруке дате поводом посете једној полицијској управи током 2013. године.

Стање на терену

Приликом ове посете, службена лица су изјавила да се лекарски преглед задржаног лица обављају у следећим ситуацијама: увек када лице захтева лекарски преглед, уколико службена лица процене да би требало обавити лекарски преглед задржаног лица и након употребе средстава принуде, али само ако постоје видне повреде или ако лице захтева лекарски преглед.

Утврђено

Лекарски преглед задржаног лица се након употребе средстава принуде обавља само ако постоје видне повреде или ако то лице захтева лекарски преглед

23 12. Општи извештај Комитета за спречавање мучења (2002), параграф 42. и Други Општи извештај Комитета за спречавање мучења (1992), параграф 38.

Препорука

Лекарски преглед задржаног лица (на голо – без одеће) потребно је обавити одмах по његовом довођењу у полицијску станицу уколико је према њему употребљено средство принуде – физичка снага или службена палица.

Уколико задржано лице не пристане на здравствени преглед, о томе треба сачинити службену белешку коју ће потписати и лекар, а ако исти то одбија, наведено треба писано констатовати.

Стање на терену

У предметима у које је извршен увид у седишту ПУ Шабац и појединим полицијским станицама у њеном саставу, утврђено је да се извештај и мишљење лекара о обављеном лекарском прегледу налази у предмету о задржавању лица. У неким извештајима лекара се констатује да је лице способно за задржавање, док у другим нема оваквих констатација. Уколико лекар констатује да лице није способно да издржи меру задржавања, без одлагања се пушта. У ПС Коцељева, ПС Владимирци и ПС Љубовија увидом у предмете о задржавању утврђено је да исти не садрже извештај и налаз лекара о обављеном прегледу задржаног лица. У ПС Владимирци и ПС Љубовија сачињава се службена белешка да је обављен лекарски преглед лица, са констатацијом да је лекар изјавио да је лице способно за задржавање, односно да није способно. У ПС Коцељева као доказ да је обављен лекарски преглед, прилаже се само потписано мишљење лекара да је након извршеног прегледа констатовано да лице испуњава здравствене услове за задржавање или пак да не испуњава здравствене услове за задржавање, без навођења дијагнозе.

Утврђено

Увидом у медицинску документацију задржаних лица од стране полицијских службеника крши се право пацијента на приватност и поверљивост информација, које је гарантовано одредбама Закона о здравственој заштити. Осим тога, подаци о здравственом стању представљају нарочито осетљиве податке, сходно одредбама Закона о заштити података о личности.

Препоруке

I

Полицијски службеници не треба да врше увид у извештаје – налазе и мишљења лекара о здравственом стању задржаног лица у

којима су наведене дијагнозе о здравственом стању и други здравствени подаци који нису релевантни за полицијско задржавање, нити такви извештаји треба да се налазе у полицијском предмету о задржавању.

II

О поступању према задржаном лицу везано за његово здравствено стање, полицијски службеници треба да се консултују са лекаром који је обавио телесни преглед задржаног лица.

Од лекара је потребно прибавити информације да ли је лице способно за извршење мере задржавања са аспекта његовог здравственог стања; да ли је потребан посебан режим исхране и какав; да се ли је неопходно давати му одређену терапију, и то коју, у којим дозама и динамици, ко треба да издаје терапију.

О прибављеним информацијама од лекара потребно је сачинити службену белешку коју треба да потпише и лекар, а ако исти то одбија, наведено треба писано констатовати.

Стање на терену

Лекарски прегледи се у зависности од ситуације обављају или у просторији за задржавање или у здравственој установи. Према изјавама службених лица у седишту ПУ Шабац, ПС Крупњу, ПС Љубовији и БС Богатићу полицијски службеници по правилу присуствују лекарском прегледу, а приликом узимања крви на анализу њихово присуство је обавезно, док у ПС Коцељеви (полицијски службеник дежура испред лекарске ординације), ПС Владимирцима, ПС Малом Зворнику и ПС Лозници полицијски службеници по правилу не присуствују лекарском прегледу.

Утврђено

У седишту ПУ Шабац и појединим полицијским станицама у њеном саставу, полицијски службеници по правилу присуствују лекарским прегледима задржаних лица.

Препорука

Полицијски службеници ће присуствовати лекарском прегледу само на изричит захтев лекара, о чему ће се сачинити службена белешка, коју треба да потпише и лекар, а ако исти то одбија, наведено треба писано констатовати.

Уколико по захтеву лекара полицијски службеник присуствује лекарском прегледу, потребно је да се лекарски преглед обави ван видо- круга полицијског службеника (нпр. оделити параваном) и наведено треба писано констатовати.

У случају да задржано лице изјави да прима одређену терапију лековима контактира се породица да исте донесе, по потреби се консултује лекар, а лекове деле полицијски службеници.

Одговор полицијске управе Шабац

Полицијска управа Шабац се у свом одговору из новембра 2013. године није изјаснила поводом препорука НПМ-а у вези са обављањем лекарских прегледа

Напомена: Током посета Полицијским управама Национални превентивни механизам је, укључујући горе наведене препоруке, издао укупно 25 препоруке која се тичу обављања лекарских прегледа задржаних лица те је наложено отклањање неправилности.

Препоруке су дате следећим Полицијским управама: ПУ Београд, ПУ Бор, ПУ Чачак, ПУ Крагујевац, ПУ Краљево, ПУ Крушевац, ПУ Лесковац, ПУ Ниш, ПУ Нови Пазар, ПУ Панчево, ПУ Пирот, ПУ Пожаревац, ПУ Сремска Митровица, ПУ Смедерево, ПУ Ваљево, ПУ Врање.

1.1.4.2. Медицинска документација

Стандард

Код пружања здравствене заштите лицима која су лишена слободе од полиције тајност медицинских података мора бити стриктно чувана не прејудуцирајући право задржане особе да ће користити те медицинске податке.²⁴ Медицински подаци (нпр. чињенице да је задржана особа оболела од заразне болести као што је туберкулоза, хепатитис или ХИВ) које лекар забележи у уобичајеним извештајима не треба да буду рутински доступни полицијским службеницима. По правилу, ове информације треба учинити доступне полицијским службеницима само када је то од значаја за конкретан случај.

24 Извештај о посети Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања Азербејдану (2004), став 36; Извештај о посети Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања Немачкој (2007), став 29.

Извори

ЗАКОН О ПРАВИМА ПАЦИЈЕНАТА²⁵

Члан 14

1. Пацијент има право на поверљивост свих личних информација, које је саопштио надлежном здравственом раднику, односно здравственом сараднику, укључујући и оне које се односе на стање његовог здравља и потенцијалне дијагностичке и терапијске процедуре, као и право на заштиту своје приватности током спровођења дијагностичких испитивања и лечења у целини.

2. Забрањено је да надлежни здравствени радник, односно здравствени сарадник, саопшти другим лицима личне информације из става 1. овог члана.

Члан 21

1. Подаци о здравственом стању, односно подаци из медицинске документације, спадају у податке о личности и представљају нарочито осетљиве податке о личности пацијента, у складу са законом.

2. Податке из става 1. овог члана, дужни су да чувају сви здравствени радници, односно здравствени сарадници, као и друга лица запослена у здравственим установама, приватној пракси, организационој јединици високошколске установе здравствене струке која обавља здравствену делатност, другом правном лицу које обавља одређене послове из здравствене делатности у складу са законом, организацији обавезног здравственог осигурања, као и правном лицу које обавља послове добровољног здравственог осигурања, код којих је пацијент здравствено осигуран, а којима су ти подаци доступни и потребни ради остваривања законом утврђених надлежности.

Члан 22

1. Дужности чувања података из члана 21. став 1. овог закона, надлежни здравствени радници, односно здравствени сарадници, као и друга лица запослена код послодавца из члана 21. став 2. овог закона, могу бити ослобођени само на основу писменог пристанка пацијента, односно његовог законског заступника, или на основу одлуке суда.

2. Ако је пацијент, односно законски заступник, писменом изјавом или овлашћењем овереним код надлежног органа, а које се чува у медицинској документацији, дао пристанак на саопштавање података о здравственом стању, надлежни здравствени радник може саопштити податке о здравственом стању пацијента.

25 „Службени гласник РС”, бр. 45/2013.

ЗАКОН О ЗАШТИТИ ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ²⁶ (ЧЛАН 16)

1. Подаци који се односе на националну припадност, расу, пол, језик, вероисповест, припадност политичкој странци, синдикално чланство, **здравствено стање**, примање социјалне помоћи, жртву насиља, осуду за кривично дело и сексуални живот могу се обрађивати на основу слободно датог пристанка лица, осим када законом није дозвољена обрада ни уз пристанак.

2. Изузетно, подаци који се односе на припадност политичкој странци, здравствено стање и примање социјалне помоћи, могу се обрађивати без пристанка лица, само ако је то законом прописано.

3. У случају из ст. 1. и 2. овог члана, обрада мора бити посебно означена и заштићена мерама заштите.

Стање на терену

Приликом посете полицијској управи Кикинда у фебруар 2015. године, омогућен је увид полицијских службеника у лекарске налазе о здравственом стању задржаних лица пошто се иста налазе и предметима о задржавању лица. У предметима о задржавању у седишту ПУ Кикинда, ПС Нови Кнежевац, ПС Ада, ПС Сента и ПС Чока, током посете пронађени су оригинални извештаји лекара са налазом и мишљењем о здравственом стању задржаног лица. У ПС Кањижа, полицијски службеници су навели да од лекара добијају налаз само уколико лице није способно за задржавање. Овакво поступање полицијски службеници образлажу непостојањем јасних инструкција о поступању са извештајем лекара.

Уколико се приликом лекарског прегледа утврди да лице није способно за задржавање, задржавање се спроводи у здравственој установи под надзором полицијског службеника.

Што се тиче присуства полицијских службеника током трајања лекарског прегледа задржаног лица, а на основу разговора са полицијским службеницима утврђено је да полицијски службеници углавном не присуствују лекарским прегледима, већ то раде искључиво по процени и на захтев лекара. Увидом у документацију задржаних лица нема никакве службене белешке која указује на то да ли је лекарском прегледу присуствовао полицијски службеник или није, што би убудуће требало чинити.

26 „Службени гласник РС”, бр. 97/2008, 104/2009 – др. закон, 68/2012 – одлука УС и 107/2012.

Утврђено

У ПУ Кикинда и полицијским станицама у саставу у предметима о задржавању лица пронађени су лекарски налази о здравственом стању задржаног лица.

Препорука

У документацији – предметима сачињеним поводом лишење слободе и задржавања неког лица не сме се налазити медицинска документација за то лице, а која је сачињена у вези са прегледима извршеним поводом задржавања.

Изузетно, информације о здравственом стању задржаног лица ће бити доступне полицијским службеницима само уколико је то од значаја за конкретан случај. Другим речима, увид у податке о здравственом стању лица лишених слободе полицијски службеници би требало да имају само у мери неопходној за обављање њиховог посла. Полицијски службеници би од лекара требало да прибаве писани извештај са информацијама које су релевантне за даље поступање полиције: мишљењем лекара о томе да ли је лице у здравственом стању које дозвољава да буде задржано у полицији, белешком о томе да ли има неке повреде или здравствене тегобе, да ли му је током задржавања потребна посебна нега (нпр. терапија, посебна исхрана или слично), како би је требало пружити итд.

Одговор полицијске управе Кикинда

Полицијска управа Кикинда је у свом одговору од маја 2015 године обавестила НПМ да су сви начелници организационих јединица упознати са извештајем у вези са препоруком и да ће у наредном периоду након извршених лекарских прегледа од поступајућих лекара тражити лекарски извештај у складу са наведеном препоруком

Напомена: Током посета Полицијским управама Национални превентивни механизам је, укључујући горе наведене препоруке, издао укупно 17 препорука која се тичу неправилности везаних за медицинску документацију те је наложено отклањање неправилности.

Препоруке су дате следећим Полицијским управама: ПУ Београд, ПУ Бор, ПУ Кикинда, ПУ Крагујевац, ПУ Пирот, ПУ Пожаревац, ПУ Прокупље, ПУ Сремска Митровица, ПУ Смедерево, ПУ Сомбор, ПУ Суботица, ПУ Ваљево.

1.1.5. Право на психички и физички интегритет

Стандард

Право на психички и физички интегритет и заштита лица лишених слободе од злостављања, историјски гледано, представља саму суштину европског система људских права. Ово право садржи две компоненте: 1. забрану мучења; као и 2. спровођење делотворне истраге и кажњавање сваког акта мучења, без обзира на својство лица које је наводна жртва мучења (другим речима, без обзира да ли је извршилац мучења део државног апарата или не).

Извори

Устав Републике Србије (члан 25)

Физички и психички интегритет је неповредив.

Нико не може бити изложен мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, нити подвргнут медицинским или научним огледима без свог слободно датог пристанка.

МЕЂУНАРОДНО ПРАВО

ЕВРОПСКА КОНВЕНЦИЈА О ЉУДСКИМ ПРАВИМА (ЧЛАН 3)

Нико не сме бити подвргнут мучењу, или нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању.

МЕЂУНАРОДНИ ПАКТ О ГРАЂАНСКИМ И ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА (ЧЛАН 7)

Нико не може бити подвргнут мучењу или свирепим, нехуманим или унижавајућим казнама или поступцима. Посебно је забрањено да се неко лице подвргне медицинском или научном експерименту без његовог слободног пристанка.

КОНВЕНЦИЈА УН ПРОТИВ ТОРТУРЕ (ЧЛАН 2)

1. Свака држава чланица предузима законске, административне, судске или друге ефикасне мере како би спречила извршење аката тортуре на територији под њеном јурисдикцијом.

2. Као оправдање за торттуру не може се наводити никаква изузетна околност било да се ради о ратном стању или опасности од рата, унутрашњој политичкој нестабилности или било ком другом ванредном стању.

3. Као оправдање за торттуру не може се наводити наредба неке претпостављене личности или органа власти.

ЗАКОНИК О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ (ЧЛАН 9)

Забрањена је и кажњива свака примена мучења, нечовечног и понижавајућег поступања, силе, претње, принуде, обмане, медицинских захвата и других средстава којима се утиче на слободу воље или изнуђује признање или каква друга изјава или радња од окривљеног или другог учесника у поступку.

ЗАКОН О ПОЛИЦИЈИ

Члан 3

1. Полиција, у смислу овог закона, представља организован начин обављања законом уређених послова, коју чине полицијски службеници који, у обављању полицијских и других унутрашњих послова, штите и унапређују безбедност грађана и имовине, поштујући Уставом зајемчена људска и мањинска права и слободе и друге заштићене вредности у демократском друштву, уз могућност употребе средстава принуде у складу са Уставом и законом.

Члан 33

При обављању полицијских послова, Полиција се придржава утврђених и достигнутих стандарда полицијског поступања, узимајући у обзир међународно опште прихваћене стандарде поступања који се односе на:

- 7) забрану мучења и примене нечовечних и понижавајућих поступака*

Члан 67

Полицијски службеник у примени полицијских овлашћења поступа непристрасно, пружајући свакоме једнаку законску заштиту и поступајући без дискриминације лица по било којем основу.

У примени полицијских овлашћења полицијски службеник поступа хумано и поштује достојанство, углед и част сваког лица и друга људска и мањинска права и слободе грађана дајући предност правима угроженог у односу на иста права лица које та права угрожава и водећи рачуна о правима трећих лица.

ПРЕТХОДНИ ЗАКОН О ПОЛИЦИЈИ

У члану 11. прописивао је да се обављање полицијских послова заснива на начелима професионализма, сарадње, законитости у раду и сразмерности у примени полицијских овлашћења, као и на принципу супсидијарности, односно рада са најмањим штетним последица-

ма, као и да се у обављању полицијских послова могу примењивати само мере принуде, односно употребљавати само средства принуде која су предвиђена законом и којима се најпрофесионалнији резултат постиже без непотребних штетних последица или губљења времена.

У члану 12. је било прописано да у обављању полицијских послова полиција се придржава националних стандарда полицијског поступања, захтева утврђених законима и другим прописима и актима Републике Србије, као и међународним уговорима и конвенцијама које је усвојила Република Србија. При обављању полицијских послова полиција се придржава и међународних стандарда полицијског поступања, а нарочито захтева утврђених међународним актима који се односе, између осталог и на: **забрану мучења и примене нечовечних и понижавајућих поступака.**

У члану 13. је било прописано да полицијски службеник у обављању својих послова служи заједници и штити сва лица од незаконитих деловања, обавезан је да увек поступа професионално, одговорно и хумано и да поштује људско достојанство, углед и част сваког лица и друга његова права и слободе.

У члану 36. је било прописано да примена полицијског овлашћења мора бити сразмерна потреби због које се предузима, као и да не сме изазвати веће штетне последице од оних које би наступиле да полицијско овлашћење није примењено, и да ће се између више полицијских овлашћења применити оно којим се задатак може извршити са најмање штетних последица и губљења времена, те да ће се приликом примене средстава принуде настојати да њихова употреба буде поступна, односно од најлакшег према тежем средству принуде и, у сваком случају, уз минимум неопходне силе.

ПРАВИЛНИКА О ПОЛИЦИЈСКИМ ОВЛАШЋЕЊИМА²⁷ (ЧЛАН 34)

1. Полицијски службеник који врши задржавање одговара за безбедност задржаног лица од његовог смештаја у простор за задржавање до отпуштања.

КОДЕКС ПОЛИЦИЈСКЕ ЕТИКЕ²⁸ (ЧЛАН 3)

Налаже полицијским службеницима поштовање интегритета појединаца и превентивно деловање.

27 „Службени гласник РС”, бр. 54/2006.

28 „Службени гласник РС”, бр. 17/2017.

Пракса Заштитника грађана

Околности случаја

Заштитник грађана примио је 26. августа 2011. притужбу у којој подносилац притужбе наводи да га је полиција у Београду 19. маја 2011. године након лишавања слободе злостављала више од три сата тако што су га полицијски службеници, газили, ударали палицама, ногом од дрвене столице, те да су му поломили нос, повредили руке јер није хтео да потпише неки папир, те да није добио адвоката нити преводиоца. Даље, притужилац је појаснио да су га везали лисицама, те да су га ударали палицама по глави и телу, да је мокрио у флашу те да су му то дали да попије, те да су му стављали бели заштитни прслук како се не би виделе модрице, те да је и поред тога задобио тешке повреде. Наводи да због тога има и душевне патње, страхове и ноћне море. Притужилац указује да је било осам полицијских службеника који су се том приликом смењивали. Даље наводи да је након тога те ноћи премештен у Окружни затвор у Чачак, те да је приликом пријема у ту установу упућен у градску болницу ради прегледа због, како наводи, очигледно видљивих телесних повреда. Притужио се на услове смештаја у затвору, као и на то да није обавештаван о позивима суда у вези са судским поступком.

Заштитник грађана је поводом притужбе именованог покренуо поступак контроле законитости и правилности рада Министарства унутрашњих послова, Дирекције полиције, Полицијске управе за град Београд и Полицијске управе у Чачку, Полицијске станице Лучани, као и Министарства правде и државне управе, Управе за извршење кривичних санкција, Окружног затвора у Чачку. Заштитник грађана је, имајући у виду чл. 25. став 5. Закона о Заштитнику грађана, нашао основ да закључи да су испуњени услови за покретање поступка и пре него што су исцрпљена сва правна средства, јер се у притужби указује на посебан некоректан однос органа управе према притужиоцу, као и на кршења правила етичког понашања запослених у органима управе.

У достављеном одговору и приложеној документацији Министарства унутрашњих послова наводи се да су притужиоца, који је без сталног места пребивалишта, након легитимисања и провере око 17, 00 часова, у ул. Милоша Поцерца, у Београду довели до просторија ПУ за град Београд о чему су обавестили ПС Лучани ради преузимања тог лица, јер је ПС Лучани расписала потрагу за тим лицем, због основане сумње да је извршио кривично дело Превара из чл. 208. ст.

3 КЗ РС. Наводи се да притужилац приликом легитимисања није поседовао ниједан идентификациони документ на основу којег би се утврдио стварни идентитет. Конверзацију са притужиоцем је водио полицијски службеник на енглеском језику. За време боравка притужиоца у просторијама ПУ за град Београд обрађен је у просторијама Криминалистичко техничке оперативе, узети су отисци папиларних линија и уз доброволни пристанак брис ДНК. Након контактирања Комесаријата за избеглице, у просторије ПУ за град Београд је приступио помоћник комесара који је потврдио идентитет лица и доставио потребну документацију о притужиоцу. Именовани је у просторијама ПУ за град Београд предат полицијским службеницима ПС Лучани на даље поступање 19. маја 2011. године око 19, 50 часова. Полицијски службеници ПС Лучани навели су да приликом преузимања притужиоца нису уочили видљиве телесне повреде нити су комуницирали са њим до доласка у просторије ПС Лучани 20. маја 2011. године око 00, 05 часова којом приликом је обезбеђен овлашћени преводилац за енглески језик и бранилац по службеној дужности. Навели су да је у присуству браниоца притужилац саслушан у својству осумњиченог којом приликом се бранио „ћутањем“ о чему је сачињен записник о саслушању осумњиченог. Донето је решење о задржавању у трајању до 48 часова. Наводи се да полицијски службеници нису приметили на притужиоцу било какве повреде нити се притужилац жалио на здравствено стање. Затим, је одведен до ОЗ Чачак око 2,30 часа. У достављеном извештају ОЗ у Чачку наводи се да су службена лица ОЗ у Чачку приликом пријема и прегледа-претреса именованог у просторијама затвора око 3,10 часова, уочили телесне повреде на именованом у виду масница и подлива по леђима, рукама и глави. Сходно томе, при том, имајући у виду његову изјаву да су га полицијски службеници у Београду тукли, упућен је и одведен на лекарски преглед у здравствену установу. Именовани је враћен у затвор у 5,00 часова са медицинском документацијом. Именованом је истражни судија одредио притвор. Из приложене медицинске документације за именованог закључује се да је приликом лекарског прегледа констатовано да именовани има телесне повреде.

Након достављања одговора са изјашњењима у вези са наводима притужбе Министарства унутрашњих послова и ОЗ Чачак, Заштитник грађана је затражио налаз и мишљење специјалисте судске медицине. У налазу и мишљењу специјалисте судске медицине доцента др Драгана Јечменице наведено је да су прегледима од стране специјалиста радиологије, ургентне медицине, хирургије и ОРЛ обављеним

20. маја 2011. г и 23. маја 2011 г. у ЗЦ у Чачку наведене следеће повреде код притужиоца: крвни подлив коже носа праћен преломом костију без дислокације; огуљотине коже „горњег дела леђа“; крвне подливе коже „испод оба ока“; нагњечину коже левог јагодичног предела лица; нагњечину коже леве ушне шкољке. Даље је наведено да због „штурог описа“ наведених повреда у расположивој медицинској документацији, у смислу прецизнијег навођења њихових карактеристика (облик, величина, изглед, димензије и сл) не може се прецизно установити конкретно механичко оруђе којима су те повреде или неке од њих нанесене (нпр. употребом палице и сл.). Наводи се да су све наведене повреде, констатоване код притужиоца нанете вишекратним дејством тупине механичког оруђа, и исте су како појединачно процењене тако и у свом скупном дејству, и у време доношења представљале – лаку телесну повреду.

У погледу навода из притужбе о условима смештаја у ОЗ Чачак, као и да га завод није обавештавао о позивима суда, Заштитник грађана није нашао основ да закључи да су права притужиоца повређена незаконитим и неправилним радом ОЗ Чачак. Наиме, ОЗ Чачак се у погледу услова смештаја изјаснио да је притужилац по пријему био смештен у просторији која у потпуности испуњава услове смештаја који су прописани релевантним прописима, те да та просторија чак има стално топлу воду и ТВ уређај са кабловском телевизијом. У вези са тим, наведено је да је приликом посете завору заменика в.ф. председника Вишег суда у Чачку стање услова смештаја оцењено као добро и без сугестија (приложена је копија извештаја о посети председнику суда). Наведено је да је притужиоцу омогућено добијања веша и дела гардеробе на терет установе јер није био у могућности да прибави сам потребно. У погледу навода о обавештењима о судским позивима, наведено је да затвор притужиоца уредно спроводио по позивима суда на сва заказана саслушања где је пракса суда да некада, поред управе затвора, обавести и притворено лице. Наведено је да затвор нема обавезу обавештавања притвореног, већ само поступање по наредби о довођења по налогу суда.

* * *

У достављеним извештајима ПУ за град Београд и ПУ Чачак, ПС Лучани не наводи се да је било основа за примену средстава принуде, односно су полицијски службеници тих управа примењивали било које средство принуде према именованом приликом његовог лишења слободе, довођења и задржавања. Полицијски службеници ПУ

за град Београд изјаснили су се да су наводи именованог о томе да су га тукли неосновани. Полицијски службеници ПС Лучани изјавили су да приликом његовог преузимања од полицијских службеника ПУ за град Београд нису уочили видљиве повреде на њему, нити да се је притужилац жалио на здравствено стање. Међутим, службена лица ОЗ у Чачку приликом пријема и прегледа-претреса именованог, којег су спровели полицијски службеници до просторија затвора око 3,10 часова, уочили телесне повреде на именованом у виду масница и подлива по леђима, рукама и глави поводом чега је одведен на лекарски преглед након којег је констатовано да именовани има телесне повреде.

Увидом у приложену документацију, утврђено је да приликом лишења слободе и задржавања именованог у просторијама Министарства унутрашњих послова, именованог није прегледао лекар јер именовани није тражио лекарски преглед. Према достављеном извештају, закључује се да није било основа за примену било каквог средства принуде.

ОЗ Чачак, имајући у виду изјаву притужиоца, као и уочене телесне повреде приликом његовог пријема и претреса и налазе лекарског прегледа, није обавестио ни суд, полицију нити тужилаштво како би надлежни органи испитали околности у вези са настанком повреда и евентуалног незаконитог поступања полиције.

Уколико постоје наводи лица лишеног слободе да су га поступајући службеници злостављали, надлежни државни органи дужни су да хитно, темељно и озбиљно спроведу независан поступак како би се испитале све околности о евентуалном мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању лица лишеног слободе, и утврдила индивидуална одговорност поступајућих службеника.

Утврђено

Министарство унутрашњих послова, Дирекција полиције, Полицијска управа за град Београд и Полицијска управа Чачак, Полицијска станица Лучани повредили су право притужиоца на физички и психички интегритет, јер је био изложен тортури nanoшењем телесних повреда и понижавајућем поступању током његовог лишавања слободе, довођења и задржавања у периоду од 19. до 20. маја 2011. године.

Разматрајући наводе полицијских службеника да нису уочили видљиве телесне повреде приликом лишавања слободе, довођења и задржавања притужиоца у њиховим просторија, као и наводе ОЗ

Чачка да је то лице примљено са видљивим телесним повредама у виду масница и подлива по леђима, рукама и глави, о чему постоји и лекарска документација, те налаз и мишљење лекара специјалисте судске медицине, закључује се да је то лице било изложено тортури nanoшењем телесних повреда и понижавајућем поступању од стране полицијских службеника, имајући у виду да су повреде уочене приликом пријема у затвор, а да нису уочене приликом његовог лишења слободе и задржавања у просторијама полиције током којег задржавања није урађен лекарски преглед. Значи, повреде су настале, у међувремену, од тренутка лишења слободе притужиоца до његове предаје на даљу надлежност и поступање ОЗ у Чачку.

Министарство правде и државне управе, Управа за извршење кривичних санкција, Округни затвор у Чачку начинио је пропуст у свом раду јер није обавестио надлежно тужилаштво о сазнањима до којих су дошла службена лица тог органа у раним јутарњим сатима 20. маја 2011. године, а на основу изјаве притужиоца да су га полицијски службеници тукли, на основу констатованих видљивих телесних повреда приликом његовог пријема у Завод, као и на основу извештаја о његовом прегледу обављеном од стране лекара.

Препоруке

I

Министарство унутрашњих послова, Дирекција полиције спровешће одговараће радње и мере на утврђивању одговорности полицијских службеника за тортуру према притужиоцу током његовог лишавања слободе, довођења и задржавања у полицији у периоду од 19. до 20. маја 2011. године.

II

Министарство унутрашњих послова, Дирекција полиције ће у будућем поступању штитити право свих лица лишених слободе на неповредивост психичког и физичког интегритета и предузети све расположиве мере и радње да спречи настанак било ког облика тортуре, нечовечног или понижавајућег поступања.

III

Министарство унутрашњих послова, Дирекција полиције изви ниће се притужиоцу због незаконитог поступања полицијских службеника током његовог лишавања слободе, довођења и задржавања у периоду од 19. до 20. маја 2011. године и обавестити га о могућностима остваривања права на накнаду штете тим поводом.

IV

Министарство правде и државне управе, Управа за извршење кривичних санкција, заводи за извршење кривичних санкција ће у свом будућем раду без одлагања обавештавати надлежно тужилаштво о сваком сазнању да је лице на извршењу мере притвора или казне затвора у периоду од његовог лишавања слободе до пријема у завод било злостављано.

1.1.6. Исхрана и пијаћа вода задржаног лица

Стандард

Храна и вода спадају у основне људске потребно и у складу са тим је потребно обезбедити њихову доступност током трајања полицијског задржавања. Ускраћивање хране и воде се доводи у директну везу са одредбом о забрани мучења и може да доведе до повреде права на психичког и физичког интегритета. Тако се лицу лишеном слободе током његовог задржавања мора омогућити исхрана подобна за одржање његовог здравља и снаге као и несметан приступ води за пиће.²⁹

Извори

Устав Републике Србије

Члан 25

Физички и психички интегритет је неповредив.

Нико не може бити изложен мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, нити подвргнут медицинским или научним огледима без свог слободно датог пристанка.

Члан 28

1. Према лицу лишеном слободе мора се поступати човечно и с уважавањем достојанства његове личности.

Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (члан 11)

1. Државе уговорнице овог Пакта признају право сваког лица на животни стандард довољан за њега и његову породицу, подразумевајући ту и одговарајућу исхрану, одевање и становање, као и стално побољшање

²⁹ Видети СРТ, Други општи извештај, став 42; Дванаести општи извештај, став 47.

животних услова. Државе уговорнице ће предузети целисходне мере за обезбеђење остваривања овог права, признајући у ту сврху суштинску важност слободно прихваћене међународне сарадње.

2. Државе уговорнице овог Пакта, признају свакоме основно право да буде заштићен од глади.

УПУТСТВУ О ПОСТУПАЊУ ПРЕМА ДОВЕДЕНИМ И ЗАДРЖАНИМ ЛИЦИМА

Лице које се доводи, лишава слободе или задржава у складу са одредбама Закона из тачке 2. став 1. овог Упутства [Закон о полицији, Законик о кривичном поступку, Закон о прекршајима и Закон о безбедности саобраћаја на путевима] има право: 11) на исхрану и осмочасовни одмор.

Пракса НПМ

Из праксе НПМ-а издвојене су две препоруке које се односе на неправилности које су утврђене због не обезбеђивања хране и воде за пиће. Препоруке су донете током посете ПУ Јагодина – ПС Ћуприја у марту 2012. године.

Стање на терену

У просторији за задржавање не постоји славина за текућу воду за пиће, воду за пиће задржаним лицима по захтеву доноси дежурни полицијски службеник, у отвореним посудама (пластичним флашама или чашама). Такође, у седишту ПС Ћуприја се задржаним лицима, која се по устаљеној пракси не задржавају дуже од 12 сати, не даје ни један оброк.

Утврђено

У ПС Ћуприја задржаним лицима није на одговарајући начин омогућено коришћење воде за пиће.

У ПС Ћуприја задржаним лицима се не омогућује исхрана.

Препоруке

Унутар просторија за задржавање у седишту ПС Ћуприја инсталираће се славине за текућу воду (водећи рачуна да славина не представља ризик за повређивање или оштећење – по моделу постојећих испирача за тоалет), или ће се задржаним лицима омогућавати довољне количине воде за пиће у оригиналној пластичној амбалажи.

ПС Ћуприја ће задржаним лицима омогућити један оброк хране најкасније у року од 6 сати од момента лишења слободе, а у случају да задржавање траје дуже од 12 сати, задржаном лицу ће се обезбедити три obroка хране дневно (доручак, ручак и вечера).

Напомена: Током посета Полицијским управама Национални превентивни механизам је, укључујући горе наведене препоруке, издао укупно 42 препоруке које се односе на доступност хране и воде за пиће задржаним лицима те је наложено отклањање неправилности.

Препоруке су дате следећим Полицијским управама: ПУ Бор, ПУ Пријепоље, ПУ Ужице, ПУ Зајечар, ПУ Зрењанин.

1.2. ПРИМЕНА ПОЛИЦИЈСКИХ ОВЛАШЋЕЊА

1.2.1. Доношење решења/наредбе о задржавању и вођење записника о задржавању

Стандарди

Основне гаранције дате особама у полицијском притвору могле би се додатно оснажити (а рад полицијских службеника могуће и знатно олакшати) уколико би постојао јединствен и свеобухватан полицијски записник за сваку притворену особу, у којем би били евидентирани сви аспекти притвора и све радње предузете у вези притворених особа (време када су лишене слободе и разлози за то; када су им саопштена њихова права; знаци повреда, психичке болести, итд; када су члан породице/конзулат и адвокат били контактирани и када су их ови посетили; када им је била понуђена храна; када су били саслушани; када су били пребачени или ослобођени, итд.). За различите ставке (на пример, ствари у поседу дате особе, чињеници да су особи саопштена њена права и да се та особа на њих позива или да их се одриче), требало би добити потпис притвореника, односно, уколико је потребно, објаснити због чега тај потпис недостаје. Надаље, адвокату притвореника би требало омогућити увид у тај записник о притвору.³⁰

О резултатима сваког прегледа, релевантним наводима особе лишене слободе и својим закључцима, лекар би требало да сачини званичну белешку, која треба да буде доступна особи лишеној слободе и њеном адвокату.³¹

30 Извод из 2. Општег извештаја [СРТ/Инф (92) 3], став 40.

31 Дванаести општи извештај Комитета за спречавање мучења (2002), параграф 42. и Други општи извештај истог Комитета (1992), став 38.

Извори

Европска конвенција о људским правима

У једном предмету пред Европским судом за људска права, током периода испитивања подносилац представке је држан у полицијској станици и полиција је спровела саслушање и друге процесне радње које се односе на инцидент у коме је учествовао подносилац представке. Није тврђено од стране Владе и било би нереално претпоставити да је у том периоду подносилац представке био слободан да напусти полицијску станицу по сопственој вољи. Имајући у виду све околности случаја, Суд сматра да је боравак подносиоца представке у полицијској станици током периода у питању досегао праг *de facto* лишења слободе.³²

Законик о кривичном поступку

Члан 289

Кад полиција прикупља обавештења од лица за које постоје основи сумње да је учинилац кривичног дела или према том лицу предузима радње у предистражном поступку предвиђене овим закоником, може га позвати само у својству осумњиченог. У позиву ће се осумњичени упозорити да има право да узме браниоца.

Ако полиција у току прикупљања обавештења оцени да позвани грађанин може бити сматран осумњиченим, дужна је да га одмах поучи о правима из члана 68. став 1. тач. 1) и 2) овог законика и о праву да узме браниоца који ће присуствовати његовом саслушању.

О поступању у смислу одредби ст. 1. и 2. овог члана, полиција ће без одлагања обавестити надлежно јавног тужиоца. Јавни тужилац може обавити саслушање осумњиченог, присуствовати саслушању или саслушање поверити полицији.

Ако осумњичени пристане да да исказ, орган који обавља саслушање ће поступити у складу са одредбама овог законика о саслушању окривљеног под условом да су пристанак осумњиченог да буде саслушан и његов исказ током саслушања дати у присуству браниоца. Записник о овом саслушању се не издваја из списка и може се користити као доказ у кривичном поступку.

Ако јавни тужилац није присутан саслушању осумњиченог, полиција ће му без одлагања доставити записник о саслушању.

32 *Осуренко против Украјине*, представка бр. 4634/04, пресуда од 09.11.2010, став 49.

Члан 294

Лице ухапшено у складу са чланом 291. став 1. и чланом 292. став 1. овог законика, као и осумњиченог из члана 289. ст. 1. и 2. овог законика, јавни тужилац може изузетно задржати ради саслушања најдуже 48 часова од часа хапшења, односно одазивања на позив.

О задржавању, јавни тужилац или, по његовом одобрењу, полиција одмах, а најкасније у року од два часа од када је осумњиченом саопштено да је задржан, доноси и уручује решење. У решењу морају бити наведени дело за које се осумњичени терети, основи сумње, дан и час лишења слободе или одазивања позиву, као и време почетка задржавања.

Против решења о задржавању осумњичени и његов бранилац имају право жалбе у року од шест часова од достављања решења. О жалби одлучује судија за претходни поступак у року од четири часа од пријема жалбе. Жалба не задржава извршење решења.

Члан 69. став 2.

Лице ухапшено без одлуке суда, односно лице ухапшено на основу одлуке суда које није саслушано, мора бити без одлагања, а најкасније у року од 48 часова, предато надлежном судији за претходни поступак или ако се то не догоди, пуштено на слободу.

Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима

Члан 4. став 3.

О правима, доведено, лице лишено слободе или задржано лице се обавештава уручивањем писменог обрасца Обавештења о његовим правима на матерњем језику или језику који разуме, које лице својеручно потписује.

Правилник о полицијским овлашћењима

Члан 32. став 2.

Податке о одузетим предметима полицијски службеник уноси у потврду о одузимању или у службени записник који задржано лице потписује.³³

Члан 30. став 3

Службени записник потписује полицијски службеник који је лице задржао и задржано лице.³⁴

33 Правилник о полицијским овлашћењима („Сл. гласник РС”, бр. 54/06), чл. 32. ст. 2.

34 Правилник о полицијским овлашћењима („Сл. гласник РС”, бр. 54/2006), члан 30. став 3.

Пракса НПМ

Следи неколико препорука које је НПМ донео приликом посете ПУ Сомбор у фебруару 2014. године а које се односе на уочене проблеме око доношења решења о задржавању.

Стање на терену

Према изјавама службених лица, решење о задржавању се, према одредбама новог ЗКП доноси по овлашћењу јавног тужилаштва у року од два сата од момента лишења слободе и без одлагања се предаје задржаном лицу. Решење потписују овлашћени полицијски службеник и задржано лице. Почетак задржавања рачуна се од момента лишења слободе.

Према изјавама службених лица, али и увидом у предмете о задржавању по било ком од постојећих правних основа установљено је да се у већини случајева решење о задржавању доноси и уручује у законом прописаним роковима. Међутим, увидом у један предмет у ПС Апатин запажено је да је лице ухапшено у 9:00, а да му је решење уручено у 13:00.

Моменат почетка задржавања се рачуна различито, у зависности по ком основу је лице задржано. У случају задржавања по основу ремећења или угрожавања јавног реда и мира (члан 53. Закона о полицији) почетак задржавања се рачуна од тренутка довођења у станицу. Уколико се лице задржава по основу одредаба Закона о основама безбедности саобраћаја на путевима, време задржавања почиње да тече од момента искључења лица из саобраћаја. Када је реч о задржавању по Законику о кривичном поступку, почетак задржавања се рачуна од тренутка лишења слободе.

У случају да се лицу које је позвано у својству осумњиченог након саслушања одреди мера полицијског задржавања, почетак задржавања се не рачуна од момента одазивања позиву, већ од тренутка саопштавања осумњиченом да је задржан. Исти је случај и уколико се ради о лицу које је у својству грађанина позвано да да потребна обавештења и које је у позиву упозорено да ће у случају не одазивања бити принудно доведено.

Уколико је лицу уручен позив за саслушање у својству осумњиченог, али и када је одређено лице позвано у својству грађанина како би дало потребна обавештења од значаја за покретање кривичног поступка, уколико се у самом позиву налази упозорење да ће лице које

је позвано у случају не одазивања бити принудно доведено, моментом одазивања на позив та лица више нису у могућности да самовољно напусте просторије полиције, што према критеријумима и пракси Европског суда за људска права представља лишење слободе.

Утврђено

У Полицијској станици Апатин утврђено је да лицу коме је одређено задржавање на основу ЗКП није уручено решење о задржавању у року од 2 сата од тренутка лишења слободе (хапшења).

Моменат почетка задржавања лица које је позвано у својству грађанина, односно лица које је позвано у својству осумњиченог, рачуна се од момента давања обавештења о правима из члана 68, став 1 и 2 ЗКП, односно од момента саопштавања лицу да ће бити задржано.

Препорука

ПУ Сомбор и ПС у њеном саставу ће обезбедити да се свим лицима задржаним на основу одредби Законика о кривичном поступку решење о задржавању уручи најкасније у року од 2 сата од момента лишења слободе (хапшења).

Моменат почетка задржавања рачунаће се од тренутка када се осумњичени, односно лице које је позвано у својству грађанина ради прикупљања обавештења, а које је у позиву упозорено да ће се у случају неодазивања принудно довести, одазвало позиву.

Стање на терену

У ПУ Сомбор задржаним лицима се не дозвољава да током трајања задржавања код себе имају решење о задржавању. Оваква пракса је погрешна првенствено због чињенице да се на решењима налази поука о правном леку, дан и час лишења слободе или одазивања на позив, као и правни и чињенични разлози за задржавање који омогућавају задржаном лицу да покрене судски поступак испитивања законитости лишења слободе, као и да има свест о року који има за покретање судског поступка испитивања законитости одлуке о лишењу слободе.

Утврђено

У ПУ Сомбор задржаним лицима се не дозвољава да током трајања задржавања код себе имају решење о задржавању.

Препорука

ПУ Сомбор ће задржаном лицу уручивати решење, односно наредбу о задржавању, као и сву осталу релевантну документацију (формулар о правима, потврда о одузетим предметима и сл.), односно задржаном лицу ће се омогућити да током трајања задржавања наведену документацију држи код себе.

Стање на терену

У ПУ Сомбор, као и у полицијским станицама у њеном саставу за све предмете задржавања уредно се састављају записници о задржавању и дају на увид задржаном лицу по завршетку задржавања. Међутим, у појединим предметима у ПУ Сомбор није документовано да су задржана лица извршила увид у записнике, јер исти нису потписани од стране лица, а није ни писмено констатовано да је лице одбило да потпише.

Утврђено

У ПУ Сомбор је пронађено неколико записника о полицијском задржавању који нису потписани од стране задржаних лица, нити је унета констатација да су лица одбила исти да потпише.

Препорука

У ПУ Сомбор сваком задржаном лицу даће се на увид записник о задржавању, што ће бити потврђено потписом задржаног лица, а у случају одбијања стављања потписа задржаног лица на записник уносиће се констатације да је лице одбило да потпише записник.

Одговор полицијске управе Сомбор

Полицијска управа Суботица је у свом одговору од јуна 2014 године обавестила НПМ ће се рокови за уручење решења о задржавању поштовати, да ће им се дозволити да решење и друга писмена задрже код себе и за време боравка у просторијама за задржавања. Такође ће се водити рачуна да задржана лица потпишу сва писмена, а уколико одбију, исто ће се констатовати и потписати од стране поступајућег полицијског службеника.

Напомена: Током посета Полицијским управама Национални превентивни механизам је, укључујући горе наведене препоруке, издао укупно 35 препорука које се односе на доношење, потписивање и чување решења о задржавању те је наложено отклањање неправилности.

Препоруке су дате следећим Полицијским управама: ПУ Београд, ПУ Бор, ПУ Чачак, ПУ Кикинда, ПУ Крагујевац, ПУ Краљево, ПУ Крушевац, ПУ Ниш, ПУ Нови Пазар, ПУ Пирот, ПУ Пожаревац, ПУ Прокупље, ПУ Шабац, ПУ Смедерево, ПУ Сомбор, ПУ Суботица, ПУ Ужице, ПУ Ваљево, ПУ Врање.

1.2.2. Употреба средстава принуде

Стандарди

Употреба средстава принуде од стране полицијских службеника током вршења својих овлашћења подвргнута је строгој контроли јер може да доведе до повреде физичког и психичког интегритета. Свака употреба средстава принуде мора прво да буде законита, потом сразмерна претњи и на крају неопходна у демократском друштву. Трећи елемент – неопходност у демократском друштву је најкомплекснији, те је важно проверити да ли су ограничења или мешања која су предмет спора не само „пропорционална” него и да ли су у складу са међународним стандардима, првенствено стандардима које је у својој пракси развио Европски суд за људска права.

У погледу поступања према особи лишеној слободе, свако прибегавање физичкој принуди које није апсолутно неопходно услед њеног понашања нарушава људско достојанство и у начелу представља повреду права гарантованог у члану 3. Европске конвенције о људским правима.³⁵

Извори

Закон о полицији

Члан 3. став 1

Полиција, у смислу овог закона, представља организован начин обављања законом уређених послова, коју чине полицијски службеници који, у обављању полицијских и других унутрашњих послова, штите и унапређују безбедност грађана и имовине, поштујући Уставом зајемчена људска и мањинска права и слободе и друге заштићене вредности у демократском друштву, уз могућност употребе средстава принуде у складу са Уставом и законом.

³⁵ Берлински против Пољске, представке бр. 27715/1995 и 30209/96, пресуда од 20.06.2002.

Члан 32. став 1

У обављању полицијских послова дозвољено је примењивати само мере и средства принуде која су утврђена законом и којима се резултат постиже без или са што мање штетних последица по лице према коме се мере предузимају.

Члан 33

При обављању полицијских послова, Полиција се придржава утврђених и достигнутих стандарда полицијског поступања, узимајући у обзир међународно опште прихваћене стандарде поступања који се односе на:

- 3) поштовање законитости и сузбијање незаконитости;*
- 4) остваривање људских и мањинских права и слобода;*
- 5) недискриминацију при извршавању полицијских задатака;*
- 6) сразмерност у употреби средстава принуде;*
- 7) забрану мучења и примене нечовечних и понижавајућих поступака;*

Члан 68. став 4

Приликом примене средстава принуде настојаће се да њихова употреба буде поступна, односно од најлакшег према тежем средству принуде и, у сваком случају, уз минимум неопходне силе.

Члан 105

Средства принуде у смислу овог закона јесу:

- 1) физичка снага;*
- 2) распршивач са надражујућим средством;*
- 3) електромагнетна средства;*
- 4) службена палица;*
- 5) средства за везивање;*
- 6) специјална возила;*
- 7) службени пси;*
- 8) службени коњи;*

- 9) средства за запречавање;
- 10) уређаји за избацивање млазева воде;
- 11) хемијска средства;
- 12) посебне врсте оружја и средстава;
- 13) ватрено оружје.

Полицијски службеник средства принуде употребиће само ако се на други начин не може извршити задатак и то суздржано и сразмерно опасности која прети законом заштићеном добру и вредности, односно тежини дела које се спречава или сузбија.

Полицијски службеник увек ће употребити најблаже средство принуде којим се може постићи законити циљ, сразмерно разлогу употребе и на начин којим се службени задатак извршава без непотребних штетних последица.

Полицијски службеник ће пре употребе средства принуде на то упозорити лице према коме средство намерава да употреби, ако је то у датој ситуацији могуће и неће довести у питање извршење службене радње.

Полицијски службеници приликом употребе средстава принуде дужни су да чувају људске животе, проузрокују што мање повреда и материјалне штете, као и да осигурају да се помоћ повређеном или угроженом лицу што пре пружи и да његови најближи о томе што пре буду обавештени.

Полицијски службеници похађају обуку о употреби средстава принуде коју организује Министарство.

Претходни Закон о полицији

Члан 11. став 2

Обављање полицијских послова заснива се на начелима професионализма, сарадње, законитости у раду и сразмерности у примени полицијских овлашћења, као и на принципу супсидијарности, односно рада са најмањим штетним последицама.

Члан 36. став 1

Примена полицијског овлашћења мора бити сразмерна потреби због које се предузима.

Члан 84. став 2

Овлашћено службено лице средства принуде употребиће само ако се на други начин не може извршити задатак и то суздржано и сразмерно опасности која прети законом заштићеном добру и вредности, односно тежини дела које се спречава или сузбија.

Члан 90. ставови 1. и 4.

Средства за везивање могу се употребити ради: 1) спречавања отпора лица или одбијања напада усмереног на овлашћено службено лице; 2) спречавања бекства лица; 3) онемогућавања самоповређивања или повређивања другог лица.

При употреби средстава за везивање примењују се ограничења из члана 89. став 3. овог закона.

Пракса НПМ

Из праксе НПМ-а су издвојене две препоруке које се односе на проблеме везане за употребу средстава принуде, или само документовање употребе тих средстава. Препоруке су сачињене приликом посете ПУ Кикинда фебруара 2015. године

Стање на терену

Према наводима полицијских службеника у седишту ПУ Кикинда и полицијским станицама у саставу, различита је пракса када је у питању коришћење средстава за везивање према лицима која се доводе у полицијску станицу.

Према наводима, у седишту ПУ Кикинда и ПС Нови Кнежевац пракса је да се појединачно и у сваком конкретном случају процењује да ли ће се употребити средства за везивање и да ли је употреба овог средства неопходна и сразмерна разлогу због кога се примењује. У ПС Кањижа пракса је мало другачија, односно средства за везивање не користе се према лицима која се доводе у полицијску станицу, јер према наводима полицијских службеника за тим нема потребе пошто се лица углавном доводе марицом у полицијску станицу. Средства за везивање у ПС Кањижа примењују се само према лицима за којима је расписана потерница. Ситуација у ПС Ада, ПС Сента и ПС Чока је другачија у односу на претходно наведено. Ове полицијске станице, у складу са Упутством³⁶, средства за везивање користе сваки пут када се лица доводе у станицу.

36 Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима („Службени гласник РС”, бр. 101/05, 63/09 – УС и 92/11).

Међутим, увидом у податке из претходног упитника може се закључити да полицијски службеници ПУ Кикинда средства за везивање примењују веома често, па се поставља питање да ли је то у свим ситуацијама било оправдано и у складу са одредбама Закона о полицији³⁷ и јасно установљеним принципима Европског суда за људска права, који су обавезујући за Србију. Наиме, према овим принципима употреба средстава принуде против лица лишених слободе која није апсолутно неопходна нарушава људско достојанство и у начелу представља повреду права гарантованог у члану 3. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода.³⁸ Употреба средстава принуде мора бити разумна, неопходна и сразмерна опасности због које јој се прибегава. Полицијским службеницима би требало препустити да у свакој појединачној ситуацији, узимајући у обзир све објективне околности, процене да ли је неопходно применити средства принуде и у којој мери. При томе би полицијским службеницима требало бити дато упутство о томе које чињенице би требало да имају у виду када доносе одлуку о томе да ли је употреба средстава принуде неопходна (на пример, може им се сугерисати да приликом доношења одлуке о употреби средстава за везивање узимају у обзир године, пол, раст, физичку снагу и физичко стање особе коју је потребно довести).

Такође, о употреби средстава принуде се сачињавају извештаји и воде посебне евиденције. Извештај подноси службеник који је средство принуде употребио и у њему, као што је прописано Правилником о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде³⁹ (члан 24, став 2), по правилу наводи „датум и час употребе средстава принуде, врсту средстава принуде, према коме и зашто је употребио средство принуде, последице употребе, основ и начин употребе и друге чињенице и околности које су неопходне за оцену оправданости и правилности употребе средстава принуде“. Ако је лице према коме су употребљена средства принуде прегледао лекар, извештај лекара се прилаже уз извештај полицијских службеника који су средства принуде употребили. Такође, према наводима, уз извештаје полицијских службеника о примењеним средствима принуде прилажу се и изјаве сведока о конкретном догађају.

37 Члан 90. Закона о Полицији („Сл. гласник РС”, бр. 101/2005, 63/2009 – одлука УС и 92/2011).

38 Види, на пример, пресуду Европског суда за људска права у предмету *Берлински против Пољске* (представке број 27715/95 и 30209/96), параграф 59.

39 „Службени гласник РС”, бр. 19/2007, 112/2008.

Утврђено

Полицијски службеници ПУ Кикинда и полицијских станица у њеном саставу употребљавају средства за везивање приликом довођења лица, иако за то не постоје увек оправдани разлози.

Извештаји и евиденције о употреби средстава принуде углавном се воде уредно. Међутим, оно што је НПМ приметио као мањкавост увидом у ове извештаје јесте да се у њима не налазе изјаве лица над којим су средства принуде употребљена.

Препорука

I

Министарство унутрашњих послова ће изменити Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима тако што ће прописати да ће се средства за везивање користити само када је то заиста неопходно, а не приликом превоза, односно транспорта сваког лица чије се довођење врши, као што је сада одређено.

II

У ПУ Кикинда полицијски службеници неће приликом довођења лица службеним возилом свако лице везивати, већ ће то чинити само из оправданих разлога, у законом предвиђеним случајевима.

Одговор Полицијске управе Кикинда

Полицијска управа Кикинда је у свом одговору од маја 2015 године обавестила НПМ да полицијски службеници неће приликом довођења лица службеним возилом свако лице везивати, већ ће то чинити само из оправданих разлога у законом предвиђеним случајевима.

Напомена: Током посета Полицијским управама Национални превентивни механизам је, укључујући горе наведене препоруке, издао укупно 17 препорука које се односе на употребу средстава принуде те је наложено отклањање неправилности.

Препоруке су дате следећим Полицијским управама: ПУ Крагујевац, ПУ Краљево, ПУ Нови Пазар, ПУ Пирот, ПУ Шабац, ПУ Сремска Митровица, ПУ Смедерево, ПУ Сомбор, ПУ Суботица, ПУ Ваљево, ПУ Врање.

1.2.3. Довођење

Стандард

Довођење лица у полицијску станицу је могуће само под законом прописаним условима. У противном се ради о неоснованом лишењу слободе што представља озбиљну повреду права загарантованих како међународним инструментима, тако и националним законодавством.

Извори

Закон о полицији

Члан 86

1. Полицијски службеник ће задржати лице у случају када је то другим законом прописано.

2. Начин поступања полицијских службеника према доведеним и задржаним лицима као и услове које треба да испуњавају просторије за задржавање прописује министар.

Претходни Закон о полицији

Према члану 48. Закона о полицији овлашћено службено лице овлашћено је, изузетно, да лице позове усмено или одговарајућим телекомуникационим средством, при чему је дужно да саопшти разлог позивања, а уз сагласност лица може и да превезе лице до службених просторија. Међутим, у складу са чланом 49. истог Закона, лице може бити доведено на основу писане наредбе коју изда суд, односно налога по закључку о привођењу донето у управном поступку. Према члану 50. Закона о полицији који регулише полицијско овлашћење – довођење, без писаног налога може бити доведено само лице чији идентитет треба утврдити, лице за којим је расписана потерница и лице које треба задржати по чл. 53. и 54. тог Закона (*овлашћено службено лице задржаће лице које ремети или угрожава јавни ред ако јавни ред није могуће друкчије успоставити, односно ако угрожавање није могуће друкчије отклонити. Задржавање се одређује решењем које мора бити донето и уручено лицу у року од шест часова од довођења у службене просторије*).

Пракса Заштитника грађана

Околности случаја

Заштитник грађана је поступао по појединачној притужби организације Иницијатива младих за људска права, која се односи на принудно довођење ради давања обавештење, што је иначе у супротности са поступком за прикупљање обавештења од грађана који је прописан у члану 288 ЗКП-у. У време поступања на снази је био стари ЗКП у коме је ово било регулисано у члану 226.

У притужби Иницијативе младих за људска права наводи се да су полицијски службеници полицијске станице Стари град лишили слободе деветоро активиста/активисткиња Иницијативе младих за људска права током ноћи између 31. марта и 1. априла 2010. године поводом исписивања поруке посланицима на тротоару испред Народне скупштине. Даље је наведено да је поводом њиховог питања из ког су разлога и по ком основу лишени слободе, једини одговор био да нису лишени слободе али да морају бити саслушани. Наведено је да су их том приликом два инспектора саслушала и да им је дато објашњење да је тужилац наложио да обаве разговор са њима у сврху прикупљања обавештења од грађана.

Полицијска управа за град Београд је, поводом покретања поступка контроле законитости и правилности у раду, доставила 20. маја 2010. извештај полицијског службеника Одељења за контролу законитости у раду ПУ за град Београд о извршеним проверама и утврђеном чињеничном стању поводом притужбе. У извештају је наведено да је ПС Стари град упутила полицијске службенике ради интервенције поводом пријаве шефа смене службе обезбеђења Дома народне скупштине, 1. априла 2010 године, у 2,20 час, о томе да су полицијски службеници који обезбеђују поменути објекат задржала нека лица те да им је потребна помоћ полицијских службеника ПС Стари град. У извештају је, између осталог, наведено да је приликом спорног догађаја консултован дежурни тужилац Првог основног јавног тужилаштва у Београду који је том приликом наложио да се од тих лица узму изјаве у форми обавештења прикупљених од грађана и да доставе извештај.

Даље, наведено је да су полицијски службеници по довођењу активиста Иницијативе у службене просторије ПС Стари град, предузели мере и радње у складу са налогом тужиоца, те да су том приликом узете изјаве у форми обавештења примљених од грађана. У вези са

тим, наведено је да су полицијски службеници ПС Стари град помену-та лица довела у службене просторије те станице у 3,20 час, те да је последњи активиста напустио службене просторије те станице у 7,00 часова.

Полицијска управа за град Београд доставила је 23. фебруара 2011. извештај полицијског службеника Одељења за контролу законитости у раду ПУ за град Београд поводом траженог изјашњења од Заштитника грађана о томе да ли је активистима Иницијативе младих за људска права пре него што су доведени до службених просторија Полицијске станице Стари град саопштен разлог због чега се спроводе, и уколико јесте, који разлог, и да ли је тражена њихова сагласност за спровођење до службених просторија поменуте станице.

У достављеном одговору наведено је, између осталог, да у конкретном случају није тражена сагласност активиста Иницијативе младих за људска права за довођење у службене просторије ПС Стари град, односно да су том приликом применили овлашћења у складу са члановима 49–52 Закона о полицији. Наведено је да је поменутиим лицима том приликом саопштен разлог довођења непосредно пре довођења до службених просторија ПС Стари град, а и након довођења у службене просторије, те да су том приликом били упознати о својим правима. Међутим, у допису Полицијске станице Стари град, који је приложен уз поменути извештај Одељења за контролу законитости у раду, наведено је да је о том догађају консултован дежурни тужилац Првог основног јавног тужилаштва у Београду, који се изјаснио да се од тих лица узму изјаве у форми обавештења прикупљених од грађана те да се надлежном тужилашству достави извештај.

* * *

Имајући у виду наводе притужбе, као и достављене одговоре и извештаје ПУ за град Београд произлази да је, у конкретном случају, дежурни тужилац Првог основног јавног тужилаштва у Београду наложио полицијским службеницима ПС Стари град да се од активиста Иницијативе младих за људска права узму изјаве у форми обавештења прикупљених од грађана.

Значи, активисте Иницијативе младих за људска права није требало довести ради утврђивања идентитета, нити су то била лица за којим је расписана потерница или лица које је требало задржати по чл. 53. и 54. Закона о полицији, већ је по налогу дежурног тужиоца требало узети изјаве у форми обавештења прикупљених од грађана.

Сходно напред наведеном, Заштитник грађана је става да у конкретном случају према активистима Иницијативе младих за људска права није било места за примену полицијског овлашћења у складу са члановима 49–52. Закона о полицији који регулишу услове и начин примене полицијског овлашћења у случају довођења, већ је по налогу дежурног тужиоца требало да буду позвани ради прикупља обавештења од грађана, а у складу са чланом 48. Закона о полицији.

Разматрајући изјаве подносиоца притужбе, као и достављене извештаје органа, при том имајући у виду цитиране чланове закона, Заштитник грађана сматра да полицијски службеници ПС Стари Град у конкретном случају нису поступили у складу са релевантним прописима приликом примене полицијских овлашћења и тиме повредили права грађана, јер нису приликом прикупљања обавештења од грађана саопштили разлог позивања активистима Иницијативе младих за људска права, и нису тражили њихову сагласност да буду превезени полицијским возилима до службених просторија поменуте станице.

Утврђено

У раду Полицијске станице Стари град, Полицијске управе за град Београд Дирекције полиције Министарства унутрашњих послова, начињен је пропуст у начину примене полицијских овлашћења на штету деветоро активиста Иницијативе младих за људска права, јер су у раним јутарњим часовима 1. априла 2010. године, ради прикупљања обавештења од грађана принудно доведени до службених просторија.

Препоруке

I

Овлашћена службена лица Полицијске станице Стари град, Полицијске управе за град Београд Дирекције полиције Министарства унутрашњих послова, неће принудно доводити грађане који се усмено позивају у службене просторије ради прикупљања обавештења, увек ће им саопштити разлог позивања, а полицијским возилом ће их превести до службених просторија искључиво уз њихову сагласност.

II

Полицијска станица Стари град, Полицијске управе за град Београд Дирекције полиције Министарства унутрашњих послова, упутиће извињење активистима организације Иницијатива младих за људска права, који су 1. априла 2010. године принудно доведени до службених просторија те полицијске станице.

1.2.4. Преглед лица и привремено одузимање предмета

Стандард

Из одређених разлога, прописаних законом, полицијски службеници могу привремено одузети предмет. Предмет ће бити враћен лицу када престану разлози због којег је одузет.

Извори

Устав Републике Србије

Члан 58

Лемчи се мирно уживање својине и других имовинских права стечених на основу закона.

Право својине може бити одузето или ограничено само у јавном интересу утврђеном на основу закона, уз накнаду која не може бити нижа од тржишне.

Законом се може ограничити начин коришћења имовине.

Одузимање или ограничење имовине ради наплате пореза и других дажбина или казни, дозвољено је само у складу са законом.

Закон о полицији

Члан 92

Полицијски службеник привремено ће одузети предмет:

- 1) ако околности случаја указују да је одређени предмет намењен за извршење кривичног дела или прекршаја, потиче или је настао као последица извршења кривичног дела или прекршаја;*
- 2) ако је одузимање предмета неопходно за заштиту опште безбедности;*
- 3) који лице коме је одузета или ограничена слобода има код себе и може да га употреби за самоповређивање, напад или бекство;*
- 4) ако је то одређено другим законом.*

О привременом одузимању предмета полицијски службеник дужан је да изда потврду.

Потврда из става 2. овог члана мора да садржи податке о привремено одузетом предмету, податке на основу којих је привремено одузети предмет могуће разликовати од других предмета, податке о лицу од кога је предмет одузет, као и податке о полицијском службенику (име и презиме, број службене значке) који је предмет привремено одузео.

Подаци о привремено одузетим предметима воде се у посебној евиденцији.

Члан 93

Кад због својства привремено одузетих предмета чување у просторијама Полиције није могуће или је повезано са значајним тешкоћама, привремено одузети предмети могу се сместити или обезбедити на одговарајући начин, до доношења одлуке надлежног органа.

Под условима из става 1. овог члана, ако су привремено одузети предмети поверени или се налазе на чувању у Полицији, трошкове чувања сноси лице од кога је предмет привремено одузет.

Кад престану разлози због којих је предмет привремено одузет, ако другим законом или одлуком надлежног органа није друкчије одређено, привремено одузети предмет ће се вратити лицу од којег је одузет.

Лице из става 3. овог члана позива се да предмет преузме у року који не може бити краћи од месец дана.

Привремено одузета неексплодирана убојна средства, минско експлозивна средства, импровизоване експлозивне направе, као и друга средства опасна по живот и здравље људи, након криминалистичко форензичке обраде и вештачења, без одлагања се, уз помоћ надлежних органа, на за то предвиђеним местима уништавају.

Пре уништавања предмета из става 5. овог члана, прибавља се сагласност надлежног јавног тужиоца или другог надлежног органа, а након уништавања сачињава се записник.

Претходни Закон о полицији

Члан 61. прописивао је да се одузети предмети морају сместити или обезбедити на одговарајући начин.

Правилника о полицијским овлашћењима (члан 32)

Прописује да преузимање предмета лице које је било задржано потврђује својим потписом.

Правилник о полицијским овлашћењима (члан 32. ставови 2. и 3)

Преузимање предмета лице које је било задржано потврђује својим потписом.

Податке о привремено одузетим предметима из става 1. ове тачке полицијски службеник уноси у Потврду о привремено одузетим и враћеним предметима. По престанку задржавања привремено одузети предмети се враћају лицу, осим ако постоје законити разлози за њихово даље привремено одузимање и поступање у складу са Законом из тачке 2. овог Упутства. Преузимање враћених предмета задржано лице потврђује својим потписом на Потврди о привремено одузетим и враћеним предметима.

Пракса НПМ

Ради илустрације праксе која се тиче привременог одузимања предмета и њиховог чувања, Заштитник грађана донео је две препоруке. Прва је дата ПУ Зајечар маја 2012. године, а друга ПУ Чачак приликом посете априла 2015. године.

ПРВИ ПРИМЕР

Стање на терену

У мају 2012. године спроведена је посета полицијској управи Зајечар. Пронађено је да за потребе чувања одузетих предмета од задржаних лица не постоји посебно закључано сместиште (*орман, сеф или слично*), већ се предмети који су одузети од задржаних лица чувају на столу дежурног полицијског службеника у танкој провидној најлон кеси.

Утврђено

Постојећи систем чувања одузетих предмета од лица задржаних од стране ПУ Зајечар је непримерен, односно не обезбеђује сигурност њиховог чувања.

Препорука

ПУ Зајечар ће унапредити система чувања одузетих предмета од задржаних лица тако што исти обавезно морају бити на одговарајући начин обележени, евидентирани, одлагани и чувани у засебном складишном простору који се закључава.

Напомена: Током посета Полицијским управама Национални превентивни механизам је, укључујући горе наведене препоруке, издао укупно 4 препоруке које се односе на привремено одузете предмете задржаним лицима те је наложено отклањање неправилности.

Препоруке су дате следећим Полицијским управама: ПУ Београд, ПУ Јагодина, ПУ Сомбор, ПУ Зајечар

ДРУГИ ПРИМЕР

Стање на терену

У априлу 2015. године спроведена је посета полицијској управи Чачак. Приликом посете је утврђено да су у седишту ПУ Чачак и полицијским станицама у њеном саставу запослени полицијски службеници оба пола, тако да претресе увек врши полицијски службеник оног пола којег је лице које се претреса. Када се од задржаних лица одузимају предмети, то се ради у складу са важећим прописима. У полицијској управи, али и полицијским станицама у њеном саставу, се свим задржаним лицима током боравка у просторијама за задржавање одузимају новац (папирни новац и кованице), мобилни телефони, упаљачи и остали предмети којим би могла повредити себе или другог, оштетити имовину, или их употребити за покушај бекства. Сви одузети предмети се пописују и сачињава се писана потврда о привремено одузетим предметима, чију аутентичност потписом потврђује лице од кога се одузимају. Приликом враћања предмета по престанку задржавања сачињава се потврда о враћеним предметима, која се такође потписује од стране лица које је било задржано. Међутим, у ПС Лучани у Гучи у предмету 10/15 (задржавање по основу Закона о

безбедности саобраћаја на путевима) налази се потврда о враћеним предметима која није потписана од стране задржаног лица.

Утврђено

У ПС Лучани у Гучи у предмету о задржавању, по основу Закона о безбедности саобраћаја на путевима, налази се потврда о враћеним предметима која није потписана од стране задржаног лица.

Препорука

У ПС Лучани у Гучи потврде о враћеним предметима уручиваће се задржаном лицу. Примерак потврде који остаје у предмету биће потписан од стране задржаног лица, а уколико лице одбије да потпише потврду, то ће се писано констатовати на истој.

Одговор Полицијске управе Чачак

Полицијска управа Чачак је у свом одговору од маја 2015 године обавестила НПМ да ће се у ПС Лучани уручиваће се потврде о враћеним предметима задржаном лицу са потписом лица или констатацијом да је одбило да потпише

1.2.5. Полицијска евиденција и документација

Стандард

Полицијска евиденција и документације је од велике важности и њено педантно и ажурно вођење представља додатну гаранцију за заштиту права лица лишених слободe пошто се у случају притужби да је дошло до повреде ових права увидом у документацију спорни догађај може лакше реконструисати.

Пракса НПМ

Стање на терену

Чест проблем са вођењем полицијске евиденције и документације је да се не евидентирају обиласци задржаних лица од стране полицијских службеника. Као пример наводи се препорука издата ПУ Зрењанин током посете НПМ-а фебруара 2012. године.

Утврђено

Приликом надзора спроведеног у Полицијској управи Зрењанин у фебруару 2012. године, након прегледа полицијске евиденције и до-

кументације у полицијским станицама у Новом Бечеју, Новој Црњи, Житишту и Зрењанину утврђено је да се не евидентирају обиласци задржаних лица од стране полицијских службеника.

Препорука

Установити посебну евиденцију о обиласцима задржаних лица од стране полицијских службеника у коју ће се уносити подаци о физичком стању у коме се лице налази као и подаци о доношењу воде и хране.⁴⁰

Напомена: Током посета Полицијским управама Национални превентивни механизам је, укључујући горе наведене препоруке, издао укупно 6 препорука које се односе на полицијску евиденцију и документацију те је наложено отклањање неправилности.

Препоруке су дате следећим Полицијским управама: ПУ Зрењанин, ПУ Зајечар.

1.2.6. Присуство недозвољених предмета у полицијским станицама (просторије за обављање разговора са грађанима)

Стандарди

Предмети који не припадају стандардној опреми у полицијској станици, предмети одузети од учинилаца кривичних дела, посебно они који, с обзиром где се налазе, симболизују мучење или било који други облик злостављања, не смеју се држати у полицијским просторијама за задржавање или испитивање лица.

Предмети који су заплењени током криминалистичке истраге треба да буду евидентирани у посебној књизи евиденција, прописно обележени (уз назнаку случаја на који се односе) и складиштени на издвојеном месту предвиђеном за то⁴¹.

Присуство недозвољених предмета у полицијским станицама (шипке, бејзбол палице.), пре свега у просторијама за обављање разговора

40 Важећи стандарди одређују да службена лица треба да врше стални надзор над лицима која су задржана, пре свега у циљу безбедности и задовољења њихових основних потреба (здравствено стање, жеђ, физиолошке и друге потребе).

41 СРТ, Report to Serbia (2007), 15

са грађанима буде озбиљну сумњу да се ти предмети користе у недозвољене сврхе као што су застрашивање или злостављање.

Пракса НПМ

Као пример наводи се препорука дата током посете ПУ Јагодина ПС Параћин марта 2012. године.

Стање на терену

Чланови тима Националног превентивног механизма су, између осталог, обишли и просторије за испитивање, односно саслушање лица. У једној просторији уочена је једну мотика (оруже за копање које се састоји од дрвене дршке дужине око 80 центиметара и гвозденог додатка на врху). Наведени предмет не представља стандардну опрему полицијске станице и непримерено је да се исти налази у полицијској просторији у којој се врши испитивање, односно саслушавање лица.

Затечени полицијски службеници су објаснили да је поменути предмет одузет од учиниоца кривичног дела и да још увек није заведен и одложен.

Предмет није уопште обезбеђен, није уочено да је обележен, нити је назначено на који случај се предмет односи.

Утврђено

У ПС Параћин, у просторијама за саслушање лица, затечени су предмети који не припадају стандардној опреми, одузети од учинилаца кривичних дела, и који, с обзиром где се налазе, симболизују мучење или било који други облик злостављања.

Препорука

ПС Параћин ће из просторија за задржавање или испитивање лица уклонити све предмете који не припадају стандардној опреми, предмете одузете од учинилаца кривичних дела, посебно оне који, с обзиром где се налазе, симболизују мучење или било који други облик злостављања.

ПС Параћин ће предмете који су одузети током криминалистичке истраге евидентирати у посебној књизи евиденција, прописно обележити (уз назнаку случаја на који се односе) и складиштити на издвојеном месту предвиђеном за то.

Напомена: Током посета Полицијским управама Национални превентивни механизам је, укључујући горе наведене препоруке, издао укупно 3 препоруке које се односе на присуство недозвољених предмета у просторијама за обављање разговора са грађанима те је наложено отклањање неправилности.

Препоруке су дате следећим Полицијским управама: ПУ Београд, ПУ Јагодина, ПУ Панчево.

1.3. ПРИТУЖБЕ (ПРАВО НА ЖАЛБУ)

Стандард

Право на жалбу лица лишених слободе је један од камена темељаца на коме почива механизам заштите њихових права. Сваком лицу у случају лишења слободе мора бити омогућено да захтева да се испита законитост и основаност његовог лишења слободе као и да се жали на повреду било ког другог права за које сматра да му је повређено од стране полицијских службеника.

Жалба као правно средство мора бити не само доступна лицима лишеним слободе него и делотворна и ефикасна. Делотворност и ефикасност у овом случају никако не значе да лице које је уложило жалбу има право на позитиван исход него на поступак испитивања притужбе који ће у што краћем року испитати све наводе из жалбе у складу са законом. Још једна битна карактеристика делотворности је и могућност да се решење по жалби и спроведе.

Извори

Закон о полицији

У члану 180. регулише поступак по притужби

дефинисана контрола рада полиције чланови 170 – 181 као и дисциплинска одговорност полицијских службеника чланови 155 – 166.

Правилник о поступку решавања притужби (члан 25. став 1)

Председник Комисије у складу са одлуком Комисије припрема и потписује писани одговор притужиоцу у коме одлука Комисије мора бити посебно образложена. Одговор притужиоцу на разлоге притужбе мора да садржи јасне ставове у односу на све релевантне и разумне тврдње, односно наводе поднете притужбе. На крају одговора се

притужилац обавештава да је поступак решавања притужбе закључен и да притужилац има на располагању сва правна и друга средства за заштиту својих права и слобода.

Пракса Заштитника грађана

Заштитник грађана је у току свог рада констатовао неколико типова повреда права на притужбу и то углавном поступајући по појединачним представкама.

- Неправилно поступање по притужбама на рад полицијских службеника;
- Неблаговремено поступање по притужби и не достављање одговора;
- Притужбени поступак није спроведен у складу са Законом о полицији и Правилником о поступку решавања притужби;
- Нису покренути дисциплинске поступке према полицијским службеницима сходно Извештају о извршеним проверама Сектора унутрашње контроле полиције Управе за послове унутрашње контроле полиције.

Због важности права на притужбу наводе се препоруке у којима су констатоване наведене неправилности.

ПРВИ ПРИМЕР

Околности случаја

Први притужитељ је поднео 28. јула 2009. године Заштитнику грађана притужбу, којом се притужује на одговор Комисије за решавање притужби Полицијске управе у Ужицу. Подносилац притужбе изразио је незадовољство због тога што образложење достављеног одговора Комисије не садржи разлоге зашто је његова притужба неоснована.

Други притужитељ је поднео 3. септембра 2009. године притужбу на рад Полицијске управе у Нишу изражавајући незадовољство одговором Комисије за решавање притужби Полицијске управе у Нишу, донетом поводом његове притужбе на рад полицијских службеника. Именовани је приложио и одговор Кабинета министра МУП-а, овлашћеног лица за надзор над решавањем притужби од стране Комисије 01 бр. 11578/08–14 од 17. марта 2010. у ком је наведено да је у поступку надзора утврђено да одговор Комисије именованом није достављен у прописаном року, те да су због тога против одговорних полицијских службеника предузете мере.

Трећи притужитељ је поднео 11. септембра 2009. године притужбу на рад Полицијске управе за град Београд, изражавајући незадовољство одговором Комисије за решавање притужби Полицијске управе за град Београд.

Четврти притужитељ је 26. новембра 2010. године, такође, поднела притужбу у којој је, између осталог, изразила незадовољство достављеним писаним одговором Комисије за решавање притужбе Полицијске управе за град Београд. У конкретном случају Заштитник грађана је покренуо поступак контроле законитости и правилности рада Министарства унутрашњих послова, Полицијске управе за град Београд поводом недоношења одлуке по притужби, коју је именована поднела 18. септембра 2009. године на рад полицијских службеника Полицијске станице Звездара, Полицијске испоставе Звездара. Полицијска управа за град Београд доставила нам је 7. фебруара 2011. допис са извештајем полицијског службеника Одељења за контролу законитости у раду о извршеним проверама и утврђеним чињеницама притужбе именоване, у ком је, између осталог, наведено да је ПС Звездара након спроведеног притужбеног поступка доставила 9. октобра 2009. Одељењу за контролу законитости у раду списе предмета које је то Одељење актом од 14. октобра 2009. уступило Комисији за решавање притужби, у складу са чл. 180. ст. 4. Закона о полицији и чл. 2. ст 2. Правилника о решавању притужби. Након тога, именована нас је обавестила да је Комисија за решавање притужби поменуте ПУ донела, у међувремену, одлуку по њеној притужби, те нам проследила копију одговора Комисије од 15. априла 2011. године. Именована је приложила и одговор, који јој је поводом њене притужбе на рад Комисије за решавање притужбе, упутио Кабинета министра МУП-а, овлашћено лице за надзор над решавањем притужби од стране Комисије 01 бр. 4024/10–6 од 30. септембра 2011. године. У поменутом одговору је наведено да је у поступку надзора утврђено да је Комисија поступала у складу са чл. 180. Закона о полицији и одредбама Правилника о поступку решавања притужби, уз прекорачења пропираног рока за поступање.

Уз притужбу, именовани су приложили и притужбе које су поднели МУП-у, као и одговоре по тим притужбама, и то Комисије за решавање притужби у Ужицу бр. 07–21/07 од 8. октобра 2008. године, Комисије за решавање притужби у Нишу бр. 23–42/08 од 5. децембра 2008. године, и Комисије за решавање притужби ПУ за град Београд бр. 07.2–450/08 од 5. октобра 2009. године и бр. 07.2–823/09 од 15. априла 2011. године.

Увидом у поменуте притужбе које су подносиоци поднели МУП-у на рад полицијских службеника, као и одговоре Комисије који су достављени притужиоцима, утврђено је у сваком конкретном случају да одговори не садрже јасно и детаљно образложење у односу на наводе из поднетих притужби, односно конкретне разлоге због који је таква одлука донета, тако да се не може закључити да ли су разматране и цењене све одлучне чињенице у поступку и да ли им је дат одговарајући значај.

Позитивни прописи и начела добре управе захтевају од свих органа управе да по захтевима, представкама и притужбама грађана увек поступају у оквиру и на основу Устава, закона и других прописа. Сходно наведеним начелима као и члану 25. став 1. Правилника о поступку решавања притужби неопходно је да председник одговарајуће Комисије за решавање притужби Министарства унутрашњих послова, након доношења одлуке по притужби подносиоца, у складу са одлуком Комисије, у посебном писаном одговору притужиоцу, донету одлуку детаљније образложи и наведе јасне ставове у односу на све релевантне и разумне тврдње из навода поднете притужбе.

Како би се отклонили уочени недостаци у раду органа у конкретним случајевима, Заштитник грађана је става да је потребно да поменути органи доставе подносиоцима притужбе копије записника са седнице надлежних Комисија за решавање притужбе у сваком конкретном случају.

Заштитник грађана је става да је потребно да Комисије за решавање притужби Министарства унутрашњих послова, у будућем раду, приликом доношења одлука по притужбама грађана на рад полицијских службеника, разматрају и цене наводе поднетих притужби, а да у посебним писаним одговорима притужиоцима донете одлуке детаљније образложе, односно наведу јасне ставове у односу на све релевантне и разумне тврдње, односно наводе поднете притужбе.

На основу свих утврђених чињеница и околности, Заштитник грађана је утврдио пропуст у правилности и законитости рада Комисија за решавање притужби полицијских управа у Ужицу, Нишу и за град Београд, Дирекције полиције Министарства унутрашњих послова енергетику на штету остваривања права грађана и, сагласно члану 31. став 2. Закона о Заштитнику грађана, упутио органу управе пре-

поруку ради отклањања уочених недостатака у раду, као и у циљу унапређења рада органа управе и спречавања сличних пропуста у будућности.

Утврђено

У раду Комисија за решавање притужби полицијских управа у Ужицу, Нишу и за град Београд, Дирекције полиције Министарства унутрашњих послова, начињени су пропусти на штету грађана притужитеља. Кршења права грађана последица су неправилног поступања по притужбама на рад полицијских службеника, тиме што нису образложене одлуке Комисија и наведени јасни ставови у односу на све релевантне и разумне тврдње, односно наводе поднете притужбе.

Имајући у виду утврђене пропусте, Заштитник грађана упућује полицијским управама у Ужицу, Нишу и за град Београд, Дирекције полиције Министарства унутрашњих послова, следеће:

Препоруке

I

Комисије за решавање притужби полицијских управа у Ужицу, Нишу и за град Београд, Дирекције полиције Министарства унутрашњих послова, ће у будућем раду, приликом доношења одлука по притужбама грађана на рад полицијских службеника, ценили све наводе поднетих притужби, а у посебним писаним одговорима притужиоцима ће донете одлуке образложити и навести јасне ставове у односу на све релевантне и разумне тврдње, односно наводе поднете притужбе.

II

Комисије за решавање притужби полицијских управа у Ужицу, Нишу и за град Београд, Дирекције полиције Министарства унутрашњих послова, доставиће притужиоцима копије записника са седнице надлежне Комисије за решавање притужбе у сваком конкретном случају.

Полицијска управа у Ужицу, Полицијска управа у Нишу и Полицијска управа за град Београд, Дирекције полиције и Кабинет министра Министарства унутрашњих послова, обавестиће Заштитника грађана о поступању по овој препоруци у року од 60 дана од дана њеног достављања.

ДРУГИ ПРИМЕР

Околности случаја

Заштитник грађана примио је 25. јула 2011. године притужбу, којом је тражено од овог државног органа заштиту права и слобода које му гарантује правни поредак Републике Србије. Подносилац притужбе изразио је незадовољство због тога што није добио одговор на представку коју је поднео Министарству унутрашњих послова 11. априла 2011. године, као ни одговор на касније поднете поднеске 5. и 31. маја 2011, 29. јуна 2011. и 22. јула 2011. године. У притужби је притужилац навео да је у саобраћајној незгоди 26. новембра 2009. године погинуо његов син, који је био полицијски службеник, те да против полицијског службеника, који је том приликом возио ауто, није покренут дисциплински поступак нити је изречена привремена мера удаљење из службе, иако је против њега покренут кривични поступак за кривично дело тешко дело против безбедности јавног саобраћаја из чл. 297. ст. 2. у вези са чл. 289. ст. 1 КЗ. Подносилац је истакао да се и поред његових неколико обраћања поводом конкретног случаја Министарство није удостојило пажње и одговора на његова обраћања.

Поводом поменуте притужбе, Заштитник грађана је упутио Министарству унутрашњих послова 16. новембра 2011. године обавештење о покретању поступак контроле законитости и правилности рада тог органа. Министарство унутрашњих послова је у свом достављеном одговору бр. 01–13435/11–3 од 5. фебруара 2012. године изјаснило се да је извршеним проверама представка притужиоца оцењена као основана у делу који се односи на чињеницу да против полицијског службеника није покренут дисциплински поступак у складу са одредбама Закона о полицији, те да је у конкретном случају, имајући у виду проток времена, наступила застарелост за покретање дисциплинског поступка против именованог полицијског службеника и његовог непосредног старешине који није покренуо дисциплински поступак. У вези са захтевом притужиоца за мером за привременим удаљењем именованог полицијског службеника, наведено је да је закључак Сектора да је та мера факултативног карактера тј. да је чл. 165. Закона о полицији прописано да полицијски службеник може бити привремено удаљен из службе када је против њега покренут поступак за кривично дело за које се гони по службеној дужности или када је против њега поднет захтев за утврђивање дисциплинске одговорности за тешке повреде службене дужности. Поред тога, поменути орган је додао да, имајући у виду да је пред Вишим судом у Сремској Митро-

вици против именованог полицијског службеника у току кривични поступак за кривично дело које се гони по службеној дужности, уколико правноснажном пресудом буде осуђен на безусловну казну затвора у трајању дужем од шест месеци, престаће му радни однос према чл. 167. ст. 1 . т. 4. Закона о полицији. Такође, обавестили су нас да је увидом у списе предмета утврђено да притужиоцу није достављен одговор поводом његове представке.

Имајући у виду достављено изјашњење Министарства, те да притужиоцу и даље није достављен одговор поводом његове представке, затражили смо додатно изјашњење од поменутог органа о томе да ли је евентуално притужиоцу, у међувремену, достављен одговор. У свом накнадном достављеном одговору 01 бр. 13435/11–6 од 12. априла 2012. године, Министарство се изјаснило да је Сектор унутрашње контроле полиције упутио притужиоцу одговор 3. априла 2012. године. Из садржине упућеног одговора не види се да је орган изразио на било који начин жаљење или извињење за своје пропусте у раду поводом поступања по представи притужиоца.

* * *

Разматрајући наводе притужбе, као и одговоре органа, утврђено је да, и поред тога што се притужилац обратио Сектору унутрашње контроле полиције априла 2011. године, затим и касније у мају, јуну и јулу исте године, евидентно је да Сектор из одређених разлога није поступао по представи подносиоца и његовим касније поднетим поднесцима, односно није спровео поступак провере навода из представке, нити је подносиоца на било који начин обавестио, имајући у виду његова обраћања. Такође, треба имати у виду чињеницу да је подносилац представке отац полицијског службеника који је поменутог догађаја 26. новембра 2009. године настрадао у саобраћајној незгоди.

Према позитивним прописима и начелима добре управе органи управе и државни службеници старају се да по захтевима, представкама и притужбама грађана увек поступају у разумним роковима, без одлагања, а у сваком случају најкасније у законом предвиђеном року.

Међутим, ако због сложености поступка, односно питања која су покренута, одлуку није могуће донети у примереном року, потребно је да орган управе односно службеници о томе обавезно обавесте грађанина и предузму све што је у његовој моћи да се одлука донесе што пре.

Поред тога, имајући у виду конкретни случај органи управе дужни су да грађанима, на њихов захтев, дају информације о поступку који је код њих води јер је право странке у поступку да буде обавештена о току поступка.

Стандард добре управе не дозвољава нечињење и пасивност, већ тражи активан, ангажован став органа управе према обављању послова из свог делокруга и законито вршење тих послова ради остваривања циља због кога су органу дата јавна овлашћења.

Такође, органи управе су дужни да у свом раду поступају непристрасно и да се уздржавају од било које радње којом се грађанима неосновано даје повлашћени третман и да поступају у складу са праксом тог органа или праксом коју су други органи и службеници створили. Они поступају једнако према свим грађанима у истој правној и фактичкој ситуацији.

Међутим, када орган јавне власти или јавни службеник, због посебне правне или фактичке ситуације, поступи према одређеном грађанину другачије него што је то уобичајено, то поступање образлаже објективним и релевантним разлозима конкретног случаја.

Заштитник грађана је става да се наведено поступање Министарства унутрашњих послова, Сектора унутрашње контроле полиције, односно не предузимање радњи у складу са законом и дотадашњом праксом поступања органа не може сматрати да је такво поступање органа у конкретном случају било случајно, услед непажње или услед преоптерећености послом, имајући у виду да се притужилац током одређеног периода упорно неколико пута обраћао тражећи одговор на његову представку од органа. Одговор је добио тек након годину дана од дана поднете представке.

Уколико је орган у конкретном случају и хтео из одређених разлога да другачије поступи у односу на дотадашњу установљену праксу тог органа у истим или сличним ситуацијама, не даје му за право и слободу да одлучи да уопште не поступа по представи или да не обавести притужиоца. Сваки грађанин који се обрати органу ради остварења својих права и интереса има право да добије образложени одговор јер би свако другачије поступање водило повреди принципа једнакости грађана пред законом, као и нарушавању правне сигурности и оправданог очекивања грађана.

Како би се отклонили уочени недостаци у раду Министарства унутрашњих послова, Заштитник грађана је става да је потребно да поменути орган благовремено у разумним роковима поступа по поднесцима грађана, а у случајевима када није у могућности да то учини, потребно је да о томе на примерен начин обавести грађанина.

Такође, органи управе су дужни да у свом раду поступају непристрасно, и у складу са раније створеном праксом рада тог органа у конкретном случају и једнако према свим грађанима у истој ситуацији, те уколико постоји потреба за другачијим поступањем због посебних околности конкретног случаја, потребно је да о томе да обавесте странку и наведу своје образложење за такво поступање, а не да то буде разлог да не поступају и не предузимају радње у складу са релевантним прописима.

На основу свих утврђених чињеница и околности, Заштитник грађана је утврдио пропуст у рада Министарства унутрашњих послова на штету остваривања права грађанина и, сагласно члану 31. став 2. Закона о Заштитнику грађана, упутио органу управе препоруке ради отклањања уоченог недостатка у раду, као и у циљу унапређења рада органа управе и спречавања сличних пропуста у будућности.

Утврђено

Министарство унутрашњих послова, Сектор унутрашње контроле полиције начинио је пропуст у раду на штету права грађанина, јер није благовремено поступио и извршио провере и доставио му одговор по његовој представци од 11. априла 2011. године поднетој на рад полицијских службеника у вези са догађајем од 26. новембра 2009. године, као и ни по каснијим тим поводом поднетим поднесцима од 5. и 31. маја 2011, 29. јуна 2011. и 22. јула 2011. године.

Неблаговремено поступање Сектора унутрашње контроле полиције по поменутој представци имало је за последицу и наступање застарелости за покретање дисциплинског поступка против полицијских службеника чији пропусти у раду су утврђени извршеним проверама Сектора унутрашње контроле полиције по поменутој представци, на основу којих је констатовано да полицијски службеници нису поступали складу са одредбама Закона о полицији.

Препоруке

I

Министарство унутрашњих послова, Сектор унутрашње контроле полиције ће у свом будућем раду, приликом поступања по поднесцима, односно представкама грађана на рад полицијских службе-

ника, благовремено у разумним роковима, без одлагања, размотрити сваки такав поднесак, који му је грађанин доставио, и у складу са важећим прописима, подносиоца обавестити о свом ставу у вези са предметом обраћања, или о току поступку који се води уколико су за то испуњени законски услови. Ако због сложености поступка, односно питања која су покренута није могуће донети оцену о основаности навода из представке у примереном року, потребно је о томе обавезно обавестити грађанина и предузети све што је потребно да се оцена о основаности навода из представке донесе што пре. Уколико у конкретном случају постоји потреба за другачијим поступањем у односу на раније створену праксу рада органа због посебних околности самог случаја, потребно је да о томе обавестити странку и навести своје образложење за такво поступање.

II

Министарство унутрашњих послова извиниће се притужиоцу поводом пропуста који су начињени у вези са поступањем његовој представци.

III

Министарство унутрашњих послова предузеће одговарајуће радње и мере на утврђивању појединачне одговорности полицијских службеника за пропусте начињене приликом поступања по предствци притужиоца, као и по његовим каснијим обраћањима у вези са предметом представке.

Министарство унутрашњих послова, обавестиће Заштитника грађана о поступању по овој препоруци у року од 60 дана од дана њеног достављања.

ТРЕЋИ ПРИМЕР

Околности случаја

Заштитник грађана примио је 18. октобра 2012. године притужбу, којом је тражено од овог државног органа заштиту права и слобода које му гарантује правни поредак Републике Србије

Притужиоци су притужби изнели незадовољство поступањем полицијских службеника Полицијске испоставе Лазаревац, Полицијске станице Лазаревац, ПУ за град Београд приликом догађаја у селу Р., 9. септембра 2012. године, наводећи да су приликом спорног до-

гађаја били лишени слободe и задржани у просторијама полиције, те да су били изложени мучењу, нехуманом, понижавајућем поступању. У притужби је наведено да је приликом поменутог догађаја, након што је одбила да преда фотоапарат по захтеву пол. службеника лишена слободe, те да је након тога именовану гурнуо према земљи којом приликом је ударила главом о бетонску подлогу, те да су јој потом полицајци затезали службене лисице на рукама и да је она вриштала и звала помоћ. Даље је наведено да је у тој гужви ударена и њихова кћерка у пределу слепоочница. Притужитељка наводи да ју је полицијски службеник песницама брутално ударао у главу, ногом шутирао по телу, те ју је грубим и гласним речима вређао пред присутним људима. Именована наводи да је приликом задржавања била суочена са претњама смрћу. Р. С. наводи да је приликом поменутог догађаја тучен, те да је био изложен тортури, да је третиран електрошоком и нехумано понижаван пред другим људима на свом имању у селу Р. Наводи да су му полицијски службеници упутили претње смрћу.

Притужиоци су поводом спорног догађаја поднели притужбу на рад полицијских службеника Министарству унутрашњих послова 17. септембра 2012. године.

Поводом поступка по притужби пред Комисијом за решавање притужби, притужилац Р. С. нас је обавестио да је незадовољан одлуком Комисије о прекиду притужбеног поступка наводећи да је обесмишљено право на притужбу јер се тиме доприноси одуговлачењу поступка, тражећи да се спроведе притужбени поступак како би се испитале све чињенице у вези са предметом притужбе.

Заштитник грађана је поводом поменутих притужби покренуо поступак контроле законитости и правилности рада Министарства унутрашњих послова. Министарство унутрашњих послова, Кабинет министра, Биро за информације од јавног значаја доставило је 18. фебруара 2013. године извештај Сектора унутрашње контроле полиције и Одељења за контролу законитости у раду ПУ за град Београд. У достављеном извештају, наводи се, између осталог, да је по поступајући по притужби именованих, руководилац организационе јединице ПС Лазаревац 25. октобра 2012, у складу са чл. 180. ст. 4. Закона о полицији, списе притужбеног предмета упутио Комисији за решавање притужби, Полицијске управа за град Београд.

Из приложеног извештаја и записника са седнице Комисије за решавање притужбе, Полицијске управа за град Београд, бр. 07.2-807/12 одржаној 6. фебруара 2013. године закључује се да је Комисија донела одлуку да се поступак по притужби поменутих притужилаца прекине до окончања поступка пред Другим основним јавним тужилаштвом у Београду. У записнику је наведено да је, на основу спроведеног поступка и утврђеног чињеничног стања, Комисија гласањем сходно одредбама члана 23. ст. 1. и члана 25. Правилника о решавању притужби донела једногласну одлуку о прекиду поступка.

У достављеном извештају Одељења за контролу законитости у раду, ПУ за град Београд наведено је да је уз консултације са дежурним замеником тужиоца Другог основног јавног тужилаштва у Београду и дежурним истражним судијом Другог основног суда у Београду и по њиховом налогу против именованих одређено задржавање на основу 229. ЗКП-а, те да су поднете кривичне пријаве против именованих за учињено кривично дело Напад на овлашћено службено лице у вршењу службене дужности из чл. 323 КЗ РС и за кривично дело противправно лишење слободе из чл. 132 КЗ РС.

Такође се види да је Друго основно јавно тужилаштво у Београду дописом од 1. новембра 2012. поводом притужбе именованих поднете том органу, затражило од Одељења за контролу законитости у раду, ПУ за град Београд информацију о поступку по притужби притужилаца како би донели коначну одлуку поводом те кривичноправне ствари.

* * *

Заштитник грађана је става да притужбени поступак у конкретном случају није спроведен у складу релевантним прописима јер Закон о полицији не регулише питање прекида притужбеног поступка, док је Правилником о поступку решавања притужби прописано да се притужбени поступак може прекинути у једном случају и то када је потребно допунити поступак извођењем одређених доказа за утврђивање одређених чињеница и то у року који, по правилу, не сме бити дужи од пет дана.

Такође, прекидањем притужбеног поступка до окончања поступка који се води пред другим органом обесмишљава се право грађанина на подношење притужбе на рад запослених у органу управе, имајући у виду дужину трајања појединих поступака (преткривичног и кривичног поступка). Таквим поступањем до-

приноси се одуговлачењу поступка, и тиме онемогућава успешно и квалитетно вођење поступка, благовремено извођењем свих потребних доказа и утврђивање свих релевантних чињеница, посебно у случају кад се у притужби указује да је грађанин био изложен тортури или нечовечном и понижавајућем поступању. Сврха права грађанина на подношења притужбе да се у оквиру органа изврше благовремено, детаљне и ефикасне провере у погледу поступања његових запослених у раду.

Како би се отклонили уочени недостаци у раду Комисије за решавање притужби, Полицијске управе за град Београд у конкретном случају, Заштитник грађана је става да је потребно да се у што краћем року настави и спроведе притужбени поступак који је прекинут на основу одлуке чланова Комисије на седници одржаној 6. фебруара 2013.

На основу свих утврђених чињеница и околности, Заштитник грађана је утврдио пропуст у правилности и законитости рада Комисија за решавање притужби, Полицијске управе за град Београд Дирекције полиције Министарства унутрашњих послова на штету остваривања права грађана и, сагласно члану 31. став 2. Закона о Заштитнику грађана, упутио органу управе препоруку ради отклањања уочених недостатака у раду, као и у циљу унапређења рада органа управе и спречавања сличних пропуста у будућности.

Утврђено

Министарство унутрашњих послова, Дирекција полиције, Полицијска управа за град Београд, Комисија за решавање притужби је начинила пропуст у раду на штету притужитеља јер није спровела притужбени поступак по њиховој притужби у складу са Законом о полицији и Правилником о поступку решавања притужби.

Препорука

Потребно је да Комисија за решавање притужби, Полицијске управе за град Београд, Дирекције полиције, Министарства унутрашњих послова без даљег одлагања, поступак по притужби грађана који је прекинут на седници одржаној 6. фебруара 2013. године настави и спроведе у складу са Законом о полицији и Правилником о поступку решавања притужби и на основу спроведеног поступка донесе одлуку о основаности притужбе и упути писани одговор притужиоцима у што краћем року.

ЧЕТВРТИ ПРИМЕР

Околности случаја

Заштитник грађана примио је 01. октобра 2012. године притужбу, којом је од овог државног органа затражена заштиту права и слобода које јој гарантује правни поредак Републике Србије.

Притужила је у притужби навела да је њена породица брутално претучена на свадбеном весељу у Врању и да су им нанете тешке телесне повреде од стране инспектора Полицијске управе у Врању Ненада Јовановића. У притужби је указано на низ пропуста у раду интервентне патроле полиције приликом интервенције 22. септембра 2012. године у хотелу „Пржар“ у Врању и изражено незадовољство поступањем надлежних руководиоца Полицијске управе у Врању у вези са конкретним случајем.

Заштитник грађана је, поводом поднете притужбе, актом бр. 25043 од 04. октобра 2012. године, од Министарства унутрашњих послова затражио изјашњење о радњама које се предузимају ради утврђивања евентуалне одговорности припадника полиције који су у догађају учествовали, као и видео снимак догађаја.

Министарство унутрашњих послова, Кабинет министра, Биро за информације од јавног значаја, након две ургенције, доставило је 08. марта 2013. године Заштитнику грађана акт 01 број 2818/13 од 14. фебруара 2013. године и акт под истим бројем од 06. марта 2013. године насловљене на Кабинет министра и означене као Извештај о поступању у предмету 10203/12.

У достављеном извештају који носи датум 14. фебруара 2013. године, наводи се, између осталог, да је Заштитнику грађана 17. децембра 2012. године припремљен извештај са списима предмета и видео снимком догађаја, али да допис још није послат. Такође је наведено да је Полицијска управа у Врању 07. децембра 2012. године доставила списе разматрања притужбе Тање Јанковић и исту оценила као неосновану.

У извештају који носи датум 06. март 2013. године насловљеном, такође, на Кабинет министра констатовано је да је Заштитнику грађана уз допис достављен и извештај Сектора унутрашње контроле полиције у коме су наведени сви утврђени пропусти. Како то није био случај, од Министарства унутрашњих послова затражено је достављање наведеног извештаја Сектора унутрашње контроле полиције. Након писане ургенције, Заштитнику грађана је 08. маја 2013. године дос-

тављен извештај Сектора унутрашње контроле полиције Управе за послове унутрашње контроле полиције 05/2 број 5481/С 12 од 08. октобра 2012. године.

У Извештају је наведено да је заменик Вишег јавног тужиоца у Врању упутила Сектору унутрашње контроле полиције захтев за прикупљање потребних обавештења КТР-490/12 од 26. септембра 2012. године, у вези поступања полицијских службеника Полицијске управе у Врању, дана 22. септембра 2012. године, по телефонској пријави притужитељке у којој се указује да је дошло до масовне туче и повређивања више лица на свадбеном весељу у ресторану хотела „Пржар“ у Врању, те да је заменик Вишег јавног тужиоца у Врању, након разматрања службене белешке заменика Основног јавног тужиоца у Врању и извештаја Полицијске управе у Врању, мишљења да је дошло до очигледних пропуста у раду полицијских службеника Полицијске управе у Врању из разлога што о догађају нису благовремено обавестили дежурног заменика Основног јавног тужиоца у Врању, што му нису пружили потпуне и правилне чињенице, већ су поступали површно и преузели на себе одговорност да догађај правно квалификују као прекршај из Закона о јавном реду и миру.

Сектор унутрашње контроле полиције је на основу извршених провера и прикупљених података и обавештења констатовао да су наводи из захтева за прикупљањем потребних обавештења основани, детаљно описао и утврдио пропусте полицијских службеника Полицијске управе у Врању у конкретном случају и у извештају достављеном Кабинету министра 21. децембра 2012. године предложио да се извештај о извршеним проверама достави Директору полиције ради, како је наведено, „предузимања мера из његове надлежности како би се отклонили уочени пропуси у раду Полицијске управе у Врању и ради покретања дисциплинских поступака против старешина и полицијских службеника Полицијске управе у Врању због учињене тешке повреде службене дужности из члана 157. став 1. тачка 6. и 7. Закона о полицији“, као и начелнику Управе криминалистичке полиције у седишту министарства, како би против полицијског службеника Ненада Јовановића поднео захтев за покретање дисциплинског поступка због учињене тешке повреде службене дужности из члана 157. став 1. тачка 7. Закона о полицији.

Заштитник грађана је, у даљем поступку, актом бр. 14675 од 22. маја 2013. године од Министарства унутрашњих послова затражио извештај о томе које су мере предузете како би се отклонили пропуси

у раду Полицијске управе у Врању констатовани у извештају Сектора унутрашње контроле полиције, а посебно да ли су покренути дисциплински поступци и који је исход тих поступака. Осим тога, Заштитник грађана је затражио да се образложе разлози којим се Министарство унутрашњих послова руководило достављајући извештај Сектора унутрашње контроле полиције од 08. октобра 2012. године тек 08. маја 2013. године, иако је информације о предузетим радњама први пут затражио још 04. октобра 2012. године. Истим актом затражено је и достављање извештаја од 17. децембра 2012. године са списима предмета и видео снимком догађаја, који су припремљени, али не и послати Заштитнику грађана. На наведени акт Заштитнику грађана није одговорено.

* * *

Разматрајући наводе притужбе, као и поступање органа у конкретном случају, утврђено је да Министарство унутрашњих послова није покренуло дисциплинске поступке према полицијским службеницима сходно Извештају о извршеним проверама Сектора унутрашње контроле полиције Управе за послове унутрашње контроле полиције 05/2 број 5481/С 12 од 08. 10. 2012. године.

Наведено поступање код грађанина ствара осећај потпуно произвољног доношења одлука о томе да ли ће бити покренути дисциплински поступци због повреде службене дужности полицијских службеника. Игнорисање предлога интерног контролног механизма – Сектора унутрашње контроле полиције – представља пример лоше управе.

Стандард добре управе захтева ангажован став органа управе према обављању послова из свог делокруга и законито вршење тих послова ради остваривања циља због кога су органу дата јавна овлашћења.

Непредузимањем радњи од стране надлежних државних службеника Министарства унутрашњих послова усмерених на утврђивање дисциплинске одговорности полицијских службеника чији пропусти у раду су утврђени извршеним проверама Сектора унутрашње контроле полиције у пракси се обесмишљава постојање унутрашње контроле законитости рада полиције, јер оно није и не може бити само себи сврха.

Сврха постојања унутрашње контроле рада органа је да се у оквиру органа изврше благовремене, детаљне и ефикасне провере

у погледу поступања његових запослених, како би се уочени пропусти исправили, уколико је то могуће, или санкционисали у складу са законом, чиме се доприноси унапређењу рада органа.

Поред тога, органи управе су дужни да у свом раду поступају у складу са праксом тог органа или праксом коју су други органи и службеници створили, а у сваком случају једнако према свим грађанима у истој правној и фактичкој ситуацији. Уколико надлежни државни службеници другачије поступају у односу на дотадашњу установљену праксу тог органа у истим или сличним ситуацијама, потребно је да такво поступање посебно образложе, а никако да непредузимањем мера из своје надлежности онемогућавају отклањање и санкционисање уочених неправилности у поступању полицијских службеника и раду органа управе.

Из изнетих разлога, Заштитник грађана сматра да се наведено поступање Министарства унутрашњих послова, односно непредузимање радњи у складу са законом и дотадашњом праксом у раду органа не може сматрати случајним. Изражавајући овај став Заштитник грађана посебно има у виду тешкоће у остваривању сарадње током читавог поступка пред Заштитником грађана и пасиван став органа у спроведеном поступку.

Како би се отклонили уочени недостаци у раду органа управе у конкретном случају, Заштитник грађана сматра да је потребно да Министарство унутрашњих послова, без одлагања, предузме одговарајуће радње како би се испитало да ли постоји појединачна одговорност надлежних државних службеника – дисциплинских старешина, због тога што нису покренути дисциплински поступци према полицијским службеницима чији пропусти у раду су утврђени у Извештају о извршеним проверама Сектора унутрашње контроле полиције, Управе за послове унутрашње контроле полиције 05/2 број 5481/С 12 од 08. 10. 2012. године, као и да, поводом учињених пропуста, упути писано извињење притужитељки.

На основу свих утврђених чињеница и околности, Заштитник грађана је утврдио пропуст у правилности и законитости рада Министарства унутрашњих послова на штету остваривања права грађана и, сагласно члану 31. став 2. Закона о Заштитнику грађана, упутио органу управе препоруке ради отклањања уочених недостатака у раду, као и у циљу унапређења рада органа управе и спречавања сличних пропуста у будућности.

Утврђено

Министарство унутрашњих послова начинило је пропуст у раду јер није покренуло дисциплинске поступке према полицијским службеницима сходно Извештају о извршеним проверама Сектора унутрашње контроле полиције Управе за послове унутрашње контроле полиције 05/2 број 5481/С 12 од 08. 10. 2012. године.

Препоруке

I

Министарство унутрашњих послова ће, без одлагања, испитати да ли постоји појединачна одговорност надлежних дисциплинских старешина због тога што нису покренути дисциплински поступци према полицијским службеницима чији пропусти у раду су утврђени у Извештају о извршеним проверама Сектора унутрашње контроле полиције, Управе за послове унутрашње контроле полиције 05/2 број 5481/С 12 од 08. 10. 2012. године.

II

Министарство унутрашњих послова ће, поводом учињених пропуста у раду, упутити писано извињење притужитељки.

Министарство унутрашњих послова обавестиће Заштитника грађана о поступању по овим препорукама у року од 60 дана од дана достављања.

2. Материјални услови полицијског задржавања

2.1. ПРОСТОРИЈЕ ЗА ПОЛИЦИЈСКО ЗАДРЖАВАЊЕ

Стандарди

Просторије за полицијско задржавање морају да испуњавају основне хигијенске и здравствене услове. Процена да ли су и којој мери ови услови испуњени у сваком конкретном случају зависи од низа фактора, те је није увек лако спровести.

СРТ је у свом раду стекао огромно искуство приликом обиласка ових просторија и процене услова у њима те је израдио и одређене смернице. Прво, имајући у виду да полицијски притвор релативно кратко траје, не очекује се да услови у просторијама у којима се врши буду на нивоу оних просторија у којима се лица задржавају дужи временски период као што су на пример ћелије за издржавање затворске казне.

Просторије које се користе за полицијско задржавање морају бити такве да испуњавају важеће стандарде у погледу димензија, могућности проветравања, дотока природне светлости, постојања вештачког осветљења, загрејаности, постојања текуће воде и тоалета, хигијене, постојања кревета са душеком и ћебадима, дугмета за позивање страже, видео надзора, као и одсуства елемената који могу послужити за самоповређивање.

СРТ је успоставио стандард за величину полицијских ћелија – за боравак од неколико сати за једно лице потребно обезбедити просторију површине од оквирно 7м², ширине 2м и висине 2.5м.⁴² Што се

42 Други општи извештај, став 43.

тиче самих услова у овим просторијама, у параграфу 47. дванаестог општег извештаја СРТ тражи следеће: све полицијске ћелије морају да буду адекватне величине за смештај одређеног броја лица, и да буду адекватно осветљене (довољно за читање, искључујући период за спавање); пожељно је природно осветљење.⁴³ Даље, ћелије треба да буду опремљене средствима за одмор (нпр. фиксирана столица или клупа), а особама које остају преко ноћи потребно је обезбедити чист мадрац и ћебад. Лице у полицијском притвору треба да има приступ тоалету који је у пристojном стању, и потребно му је обезбедити адекватна средства да могу да се оперу. Оно такође треба да има приступ пијућој води и у одговарајуће време му је потребно обезбедити храну, укључујући и један пун оброк дневно (нпр. нешто више од обичног сендвича). Лицима које у притвору проведу више од 24 сата треба обезбедити излазак и активност на свежем ваздуху.

Извори

Европска конвенција о људским правима (члан 3)

Лоши услови у овим ћелијама могу довести и до кршења члана 3. (забрана мучења). Погрешно је сматрати да питање кршења члана 3. није релевантно због краткоће притвора. Европске конвенције о људским правима, управо због дужине изложености лица која су у њима смештана лошим условима. У пракси Европског суда за људска права постоје случајеви у којима је установљено да су, и поред релативно краткотрајне изложености, услови притвора били довољно лоши те су позвали на примену члана 3.⁴⁴

Пракса НПМ и Заштитника грађана

Из праксе Заштитника грађана и НПМ-а је издвојено неколико препорука које илуструју неадекватне материјалне услове у просторијама за полицијско задржавање при чему се одвојено приказују просторије које нису одговарајуће (2.1.1.), од просторија у којима су услови лоши али су дате препоруке за њихово поправљање (2.1.2.).

Напомена: забележени су и случајеви где просторије за полицијско задржавање уопште не постоје у полицијским станицама а мера задржавања се спроводи у канцеларијама. Ово свакако представља праксу која је недопустива.

⁴³ Дванаести општи извештај, став 47.

⁴⁴ Видети, на пример, *Price v. the United Kingdom*, представка бр. 33394/96.

2.1.1. Не постоје просторије за задржавање / просторије нису одговарајуће

ПРВИ ПРИМЕР

Стање на терену

Заштитник грађана је по сопственој иницијативи покренуо поступак контроле законитости и правилности поступања Полицијске станице Чукарица, поводом случаја Н.М. који је 2. децембра 2010. године затечен мртв у просторијама за полицијско задржавање..

Посебна пажња посвећена је испитивању да ли просторије за полицијско задржавање у Полицијској станици Чукарица испуњавају важеће стандарде за смештај задржаних лица.

Приликом обиласка простора за полицијско задржавање констатовано је да се за полицијско задржавање користи укупани простор у крајњем делу хола, у приземљу зграде полицијске станице. Састоји се од две просторије које повезује ходник. Простор за полицијско задржавање, односно ходник, металним вратима је одвојен од хола у коме су смештене канцеларије за запослене.

Просторије за полицијско задржавање су површине од по 5 m², висине од 2,6 m до 1,5 m у делу изнад дашчане платформе за лежање. Не постоји прозор, односно доток природне светлости и свежег ваздуха. Вештачко осветљење чини сијалица. У просторији не постоји тоалет, нити текућа вода за пиће. Просторије немају грејна тела. У просторијама не постоје дугмад за позивање службених лица, нити видео надзор.

Ходник испред просторија за задржавање величине је око 5 m². Нема прозора, односно дотока природне светлости и свежег ваздуха, нити грејних тела. Постоји једна клупа, вештачко осветљење чини сијалица.

Заштитник грађана сматра да просторије за задржавање у Полицијској станици Чукарица не испуњавају напред описане важеће стандарде. Смештај у постојећим просторијама доводи до повреде права на човечно поступање према задржаним лицима и угрожава њихову личност и достојанство. Због тога је неопходно да се у овој полицијској станици не врши задржавање лица све док се не обезбеде просторије које ће испуњавати важеће стандарде.

Обезбеђивање адекватних просторија у оквиру Полицијске станице ће поред осталог утицати на сигурност и безбедност лица према

којима се одређује полицијско задржавање и смањити опасност од повређивања и самоповређивања.

Након утврђивања свих релевантних чињеница, Заштитник грађана је применом чл. 31. ст. 2. Закона о Заштитнику грађана утврдио кршење права грађана и дао препоруку поступајућим органима управе за отклањање уочених недостатака у раду.

Утврђено

У Полицијској станици Чукарица, Полицијске управе за град Београд Дирекције полиције Министарства унутрашњих послова, постоје недостаци на штету права лица лишених слободе на човечно поступање, јер просторије за полицијско задржавање не испуњавају важеће стандарде.

Препоруке

I

У згради Полицијске станице Чукарица, Полицијске управе за град Београд Дирекције полиције Министарства унутрашњих послова, неће се спроводити полицијско задржавање док се не обезбеде просторије за полицијско задржавање које испуњавају важеће стандарде.

II

Дирекција полиције Министарства унутрашњих послова ће направити план активности и мера, са прецизним роковима за њихову реализацију, у циљу обезбеђења адекватног броја просторија за потребе полицијског задржавања у Полицијској станици Чукарица које испуњавају важеће стандарде, посебно у погледу димензија, могућности проветравања, дотока природне светлости, постојања вештачког осветљења, загрејаности, постојања текуће воде и тоалета, хигијене, постојања кревета са душеком и ћебадима, дугмета за позивање страже, видео надзора, као и одсуства елемената који могу послужити за самоповређивање.

Полицијска станица Чукарица, Полицијске управе за град Београд, и Дирекција полиције Министарства унутрашњих послова ће без одлагања обавестити Заштитника грађана о поступању по овој препоруци.

ДРУГИ ПРИМЕР

У септембру 2013. године организована је посета Полицијској управи Сремска Митровица.

Стање на терену

У ПС Шид постоји једна просторија за полицијско задржавање, која се налази у приземљу зграде полиције. Површине је око шест квадратних метара. Просторија делује не одржавано, зидови су неокречени и хигијена је лоша. Прозор не постоји, тако да је онемогућено проветравање и доток светлости. Вештачко осветљење допире их ходника.

У просторији постоји један лежај, заправо дрвена клупа са врећом за спавање. Грејање не постоји. Просторија није таква да би се у њој лица могла задржавати на одговарајући начин.

Нема мокри чвор, као ни славину са пијаћом водом. Мокри чвор се налази у близини просторије за задржавање. У просторији не постоје дугмад коју би задржана лица могла користити за позивање дежурних полицајаца.

У просторији постоји видео надзор, као и обавештење о томе које је видно истакнуто на вратима просторије. Према наводима полицијских службеника, видео записи се не архивирају.

Утврђено

Постојећа просторија за полицијско задржавање у ПС Шид не испуњава важеће стандарде.

Препорука

У постојећој просторији за полицијско задржавање у ПС Шид неће се спроводити полицијско задржавање.

У ПС Шид ће се обезбедити посебна просторија за полицијско задржавање која испуњава важеће стандарде.

ТРЕЋИ ПРИМЕР

У септембру 2013. године организована је посета Полицијској управи у Сремска Митровица.

Стање на терену

У ПС Ириг постоји једна просторија за полицијско задржавање која се налази у посебном објекту у дворишту полиције. Просторија је површине око девет квадратних метара. Према наводима полицијских службеника, просторија је неусловна и потребна је адаптација и реновирање.

Просторија делује неодржавано, зидови су неокречени, влага није приметна и хигијена је лоша. Природно и вештачко осветљење не постоји. У просторији постоји једна дрвена клупа са јастуком и два ћебета. Грејање постоји.

Мокри чвор у просторији не постоји. Према наводима полицијских службеника, задржана лица се ради обављања физиолошких потреба изводе у зграду у којој су канцеларије полицијских службеника.

Утврђено

У просторији за задржавање у ПС Ириг не постоји доток свежег ваздуха и природног светла. Вештачко осветљење такође не постоји, као ни мокри чвор и вода за пиће. Зидови су неокречени и хигијена је лоша. Услови у просторији нису подобни за задржавање лица.

Препорука

ПС Ириг ће предузети одговарајуће и ефикасне мере како би се просторија за задржавање у полицијској станици реновирала и адаптирала према важећим стандардима.

ЧЕТВРТИ ПРИМЕР

У септембру 2013. године организована је посета и Полицијској управи Сремска Митровица – Просторији за задржавање у Полицијској станици у Старој Пазови.

Стање на терену

У ПС Стара Пазова постоји једна просторија за задржавање која се налази у посебном објекту у дворишту зграде полиције. Површина просторије је око десет квадратних метара.

Када се задржава више лица, поред ове просторије, користи се и „канцеларија за задржавање“ која се налази у згради у којој су канцеларије полицијских службеника.

Утврђено

У ПС Стара Пазова се у случају задржавања више лица, поред просторије за задржавање, користи и посебна „канцеларија за задржавање“ која се налази у згради где су и службене канцеларије.

Препорука

У ПС Стара Пазова се неће спроводити вишечасовно полицијско задржавање у канцеларијама.

Одговор ПУ Сремска Митровица

У одговору НПМ-у које ПУ Сремска Митровица упутила децембра 2013. године наводи се да поступање по препорукама претпоставља обезбеђење значајних финансијских средстава која нису обухваћена Планом извршења буџета у делу за ПУ Сремској Митровици затим, посебно ангажовање стручних служби у седишту министарства. Из

тог разлога је са захтевима упозната Управа за заједничке послове у Београду. Даље се наводи да се у недостатку просторија које испуњавају прописане стандарде мора наставити са коришћењем постојећих уз настојање (преко ресорног министарства) да се сви наведени недостаци што хитније отклоне.

Напомена: Током посета Полицијским управама Национални превентивни механизам је, укључујући горе наведене препоруке, издао укупно 29 препорука у којима је констатовано да у полицијским станицама на које се те препоруке односе просторије за задржавање не испуњавају минималне стандарде те је наложено отклањање неправилности.

Препоруке су дате следећим Полицијским управама: ПУ Бор, ПУ Јагодина, ПУ Крагујевац, ПУ Крушевац, ПУ Панчево, ПУ Прокупље, ПУ Шабац, ПУ Смедерево, ПУ Сомбор, ПУ Суботица, ПУ Ужице, ПУ Ваљево, ПУ Врање, ПУ Зајечар, ПУ Зрењанин.

2.1.2. Просторије за полицијско задржавање у којима је потребно побољшати услове

Стандарди

Није дозвољена пракса вишечасовног, посебно целодневног полицијског задржавања лица у канцеларијским и другим ненаменским и неусловним просторијама. У полицијској управи је потребно обезбедити издвојен простор за задржавање лица лишених слободe у коме би услови њиховог боравка одговарали њиховим потребама и очувању њиховог достојанства.⁴⁵ Задржавање лица у канцеларији полицијске управе потпуно је неодговарајуће ако траје више од неколико сати.⁴⁶

Просторије за полицијско задржавање морају бити довољно простране. Морају имати најмање 6 квадратних метара ако су намењене за смештај једног лица, односно најмање 4 квадратна метра по особи ако су намењене за смештај више лица.⁴⁷ Такође, размак између зидова просторије мора бити најмање 2 метра, висина од пода до плафо-

45 Редован годишњи Извештај Заштитника грађана за 2011. годину, стр. 29.

46 СРТ, Извештај за Србију (2007), параграф 35; Други општи извештај (1991), параграф 43.

47 СРТ, Извештај за Србију (2007), параграф. 36.

на најмање 2,5 метра, а уколико су мањих димензија могу се користити само ако боравак у њима не траје дуже од неколико сати.⁴⁸

Просторије морају бити чисте, суве и проветрене, мора да постоји доток свежег ваздуха, као и да су осветљене како природним, тако и вештачким светлом, загрејане у складу са климатским приликама, опремљене креветом, душеком и довољним бројем ћебади, са санитарним уређајима, са дугметом електричног звона за позивање дежурног полицијског службеника, са простором за време на свежем ваздуху, са контролом путем видео-надзора и без елемената који у редовном току ствари могу послужити за самоповређивање задржаног лица.⁴⁹ Ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор, а особама које преко ноћи морају бити задржане требало би обезбедити чисте душеке и ћебад. Задржане особе треба да имају приступ нормалном санитарном чвору у пристојном стању.⁵⁰

У просторијама треба да је обезбеђено коришћење текуће воде за пиће или да се задржаним лицима омогући довољна количина воде за пиће у оригиналној пластичној амбалажи.⁵¹

Мокре чворове, односно тоалете и умиваонике, потребно је редовно чистити и одржавати у пристојним и хигијенским условима.⁵²

Пракса НПМ

ПРВИ ПРИМЕР

У јулу 2013. године организована је посета ПУ Шабац – ПС Шабац.

Стање на терену

У седишту ПУ Шабац постоји једна просторија за полицијско задржавање, у којој се према наводима полицијских службеника врши задржавање лица лишених слободе по Закону о полицији, Закону о безбедности саобраћаја на путевима и по Законнику о кривичном поступку. Ретко лица одводе на задржавање у притворску јединицу Окружног затвора у Шапцу.

48 СРТ, Други општи извештај (1991), параграф. 43.

49 Заштитник грађана, Препорука12 – 2619/10; у том смислу и СРТ, Извештај за Србију (2007), став 36.

50 Дванаести општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања – СРТ (2002), став 47.

51 Извештај Националног механизма за превенцију тортуре о посети ПУ Јагодина од 12. марта 2012. године.

52 СРТ, Извештај за Србију (2011), став 31.

Просторија за задржавање се налази у приземљу зграде. У тренутку посете није затечено ниједно лице на задржавању.

Просторија делује руинирано. Хигијена је лоша, а зидови неокречени. Иако се изнад врата налази прозор који треба да служи за доток свежег ваздуха, просторија је прилично загушљива и због своје позиције без природног осветљења. Вештачко осветљење постоји и чини га једна сијалица, са задовољавајућом јачином светла.

Лежај чини једна дрвена клупа која је опремљена са душецима, од којих могу да се формирају два стандардна лежаја, као и са ћебадима, који делују чисто. Према службеним подацима, по потреби на задржању у овој просторији буде и по двоје људи.

Грејно тело, аларма/дугме за позивање страже, као и мокри чвор у просторији не постоје. Задржана лица се одводе у тоалет који се налази у близини просторије.

Утврђено

У просторији за задржавање у ПУ Шабац не постоји адекватан доток свежег ваздуха и природног светла. Грејно тело не постоји као ни аларм/дугме за позивање страже, мокри чвор и текућа вода за пиће. Зидови су неокречени и хигијена је лоша. Иако је површина просторије једино подобна за задржавање једног лица, у њој се по потреби задржава и по двоје лица.

Препорука

ПУ Шабац ће предузети одговарајуће и ефикасне мере како би се просторија за задржавање у полицијској управи, реновирала и адаптирала према важећим стандардима

Одговор ПУ Шабац

ПУ Шабац је у одговору од новембра 2013. године констатовала да је горе поменута просторија неусловна и предложила да се, док се не обезбеди просторија која испуњава стандарде, задржавање лица врши у Казнено-поправном заводу у Шапцу.

ДРУГИ ПРИМЕР

У јулу 2013. године организована је посета ПУ Шабац – ПС Богатић.

Околности случаја

Просторија за задржавање се налази преко пута дежурне службе полиције, у којој се према наводима полицијских службеника врши задржавање лица лишених слободе по Закону о полицији, Закону о безбедности саобраћаја на путевима и по Законнику о кривичном поступку.

Просторија је адекватних димензија за задржавање једног лица. У тренутку посете није било лица на задржавању.

Просторија се не одржава адекватно. Хигијена је лоша, а зидови су неокречени. Није омогућен адекватан доток свежег ваздуха и у просторији се осећа непријатан мирис. Природно осветљење постоји, али не у довољној мери. Вештачко осветљење чини сијалица, чија је јачина светла задовољавајућа.

Лежај у просторији је опремљен душеком и ћебадима који делују чисто.

Грејно тело и аларм/дугме за позивање страже не постоје у просторији.

Мокри чвор чини чучавац без испирача и без славине за воду. Мокри чвор је руиниран и лоше хигијене.

Утврђено

У просторији за задржавање у ПС Богатић не постоји адекватан до-ток свежег ваздуха и природног светла, не постоји грејно тело, као ни аларм/дугме за позивање страже. Зидови су неокречени и хигијена је лоша. Мокри чвор је у руинираном стању, без испирача и без славине за текућу воду.

Препорука

ПС Богатић ће предузети одговарајуће и ефикасне мере како би се просторија за задржавање у полицијској станици, реновирала и адаптирала према важећим стандардима.

Одговор ПУ Шабац

ПУ Шабац је у свом одговору од новембра 2013. године, везано за лоше услове у просторији за задржавање у ПС Богатић навела све мере које је потребно предузети у циљу отклањања утврђених неправилности али без назнаке дали се планира предузимање ових мера и у ком року.

Напомена: Током посета Полицијским управама Национални превентивни механизам је, укључујући горе наведене препоруке, издао укупно 86 препорука у којима је констатовано да у полицијским станицама на које се те препоруке односе просторије за задржавање имају битне недостатке те је наложено отклањање неправилности.

Препоруке су дате следећим Полицијским управама: ПУ Београд, ПУ Бор, ПУ Чачак, ПУ Јагодина, ПУ Кикинда, ПУ Крагујевац, ПУ Краљево, ПУ Крушевац, ПУ Лесковац, ПУ Ниш, ПУ Нови Пазар, ПУ Панчево, ПУ Пирот, ПУ Пожаревац, ПУ Пријепоље, ПУ Прокупље, ПУ Шабац, ПУ Сремска Митровица, ПУ Смедерево, ПУ Ужице, ПУ Ваљево, ПУ Зрењанин.

2.1.3. Хигијена просторија

Стандарди

Хигијена просторије у којима се врши полицијско задржавање такође битно доприноси условима смештаја. Просторије за задржавање морају бити чисте и одржаване, а хигијена у њима задовољавајућа.⁵³ Задржана лица у просторијама за задржавање треба да имају приступ санитарном чвору у пристojном и чистом стању.⁵⁴

Све полицијске ћелије треба да су чисте и да имају одговарајуће осветљење (нпр. довољно за читање, осим у време спавања) и довољно проветрене; пожељно је да ћелије имају природно светло. Ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор, а особама које преко ноћи морају бити задржане требало би обезбедити чисте душеке и ћебад. Задржане особе треба да имају приступ нормалном санитарном чвору у пристojном стању.⁵⁵

Пракса НПМ

СРТ се у извештајима о посетама редовно осврће на хигијенске услове у просторије за смештање лица лишених слободе, а нарочито чистоћу лежаја, редовно кречење и стање санитарног чвора. За разлику од услова као што су грејање, доступност санитарног чвора или пак проветравање, захтева много мања материјална средства, али судећи по извештајима о посетама НПМ-а неправилности су у пракси честе.

ПРВИ ПРИМЕР

НПМ је организовао посету просторијама у седишту ПУ Кикинда у фебруару 2015. године.

Стање на терену

У ПУ Кикинда просторија за задржавање се налази у приземљу станице. Димензија просторије је око осам метара квадратних, са два лежаја, која су опремљена са душецима и чистим јастуцима, постељином и ћебадима. Проветравање је омогућено, као и адекватан доток природне и вештачке светлости. Просторију загрева радијатор, који је заштићен решеткама.

53 СРТ стандарди (2010), став 47.

54 Исто.

55 Дванаести општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања – СРТ (2002), параграф 47.

Хигијена мокрог чвора, који се налази у непосредној близини просторије, није задовољавајућа.

Утврђено

У ПУ Кикинда хигијена мокрог чвора, који се налази у непосредној близини просторије за задржавање, није задовољавајућа.

Препорука

ПУ Кикинда предузеће мере како би се редовно одржавала хигијена мокрог чвора, који користе задржана лица.

Одговор ПУ Кикинда

ПУ Кикинда је у свом одговору од маја 2015 године навела да је извештај НПМ-а прослеђен начелнику одељења за логистику који је и поред непостојања довољног броја хигијенских радника/ца наложио редовно одржавање хигијене мокрог чвора.

ДРУГИ ПРИМЕР

У фебруару 2015. године организована је посета ПУ Кикинда – просторијама у ПС Кањижа.

Стање на терену

У ПС Кањижа просторија за задржавање се налази непосредно од улаза у станицу, поред дежурне службе. Просторије је величине од око седам метара квадратних, са једним лежајем, који је опремљен са душеком и чистим јастуком, постељином и ћебетом. Доток свежег ваздуха, односно проветравање је отежано, јер је прозор прекривен заштитном мрежом и отвара са спољне стране, а позициониран је високо изнад степеница које воде у подрумске просторије, те му је тешко прићи.

Прозор просторије за задржавање

Подрумска просторија

Због постојања заштитних решетки на прозору и сијалици, није омогућен ни адекватан доток природне и вештачке светлости. Просторија има грејно тело, радијатор, који је заштићен решеткама. Мокри чвор се налази у непосредној близини просторије. Хигијена просторије за задржавање у ПС Кањижа није задовољавајућа, односно неопходно је хигијенско кречење просторије.

Утврђено

Просторија за задржавање у ПС Кањижа није у довољној мери осветљена природном и вештачком светлошћу. Такође, доток свежег ваздуха је отежан и потребно је хигијенско кречење.

Препорука

ПС Кањижа ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторија за задржавање буде довољно осветљена природном и вештачком светлошћу, као и да се обезбеди адекватан доток свежег ваздуха у просторију за задржавање.

ПС Кањижа извршиће кречење у просторији за задржавање и хигијену исте редовно ће одржавати.

Одговор ПУ Кикинда

У одговору од маја 2015. године се наводи да су у више наврата према Министарству унутрашњих послова послат захтеви разне природе у вези са побољшањем услова у просторијама за задржавање. 2012. године направљен је елаборат свих просторија који је послат Комисији Министарства унутрашњих послова за праћење Европске конвенције о спречавању мучења. У току 2015. године ПУ Кикинда је посетила посебна Комисија која је сагледала све просторије за задржана лица јер су за ПУ Кикинда одређена средства за реновирање и адаптацију просторија.

Напомена: Током посета Полицијским управама Национални превентивни механизам је, укључујући горе наведене препоруке, издао укупно 39 препорука које се односе на лоше хигијенске услове у просторијама за те је наложено отклањање неправилности.

Препоруке су дате следећим Полицијским управама: ПУ Београд, ПУ Бор, ПУ Чачак, ПУ Крушевац, ПУ Лесковац, ПУ Ниш, ПУ Нови Пазар, ПУ Пожаревац, ПУ Прокупље, ПУ Сомбор, ПУ Ужице, ПУ Ваљево, ПУ Зајечар, ПУ Зрењанин.

2.1.4. Видео-надзор

Стандарди

Видео надзор у просторијама за задржавање може у значајној мери да допринесе сигурности, има функцију правовременог откривања самоповређивања или покушаја самоубиства. Ово средство ја нарочито ефикасно у случајевима када се просторија за задржавање налази далеко од места на коме седи дежурни полицијски службеник односно ван његовог видокруга. Ипак, видео-надзор не треба да у потпуности замени физичке обиласке задржаних лица које полицијски службеници треба редовно да спроводе.

Дужност бриге полицијских службеника према лица која се налазе под њиховим надзором укључује и обавезу да се осигура њихова безбедност и физички интегритет. Из овога произилази да се адекватан систем за надзор просторија у којима се врши задржавање сматра интегралним делом ове обавезе. Потребно је предузети адекватне мере које обезбеђују да се лица која су задржана од стране полиције могу у сваком тренутку имати могућност да ступе у контакт са полицијским службеницима.”

Извори

Европска конвенција о људским правима

Употреба видео-надзора у просторијама у којима су смештена задржана лица треба да буде спроведена на начин да не доведе до поврете права на приватност (члан 8. европске конвенције и/или члана 3. (забрана тортуре). Camere треба да буду постављен тако да онемогућује снимање тоалета или туша, а упозорење да је просторија под видео надзором мора бити видно истакнуто.

Претходни Закон о полицији

Члан 13. став 2.

Полицијски службеник у обављању својих послова служи заједници и штити сва лица од незаконитих деловања, обавезан је да увек поступа професионално, одговорно и хумано и да поштује људско достојанство, углед и част сваког лица и друга његова права и слободе.

Члан 35. став 2.

У примени полицијских овлашћења овлашћено службено лице поступа хумано и поштује достојанство, углед и част сваког лица и друга основна права и слободе човека дајући предност правима угроженог у односу на иста права лица које та права угрожава и водећи рачуна о правима трећих лица.⁵⁶

Правилник о полицијским овлашћењима (члан 34. став 2)

За надзор над задржаним лицима полицијски службеници могу да употребљавају направе за пренос звучних и оптичких снимака. Употреба ових направа мора у простору бити видно означена.

Пракса НПМ

СРТ делегације су у више наврата утврдиле да се полицијске ћелије налазе предалеко од канцеларија или радних места где се

⁵⁶ Ibid, чл. 35. ст. 2.

припадници полиције уобичајено налазе и да нису опремљене никаквим средствима (нпр. систем позивања) који би омогућавао притвореним особама да привуку пажњу полицајца. Под таквим условима постоји велики ризик од различитих инцидентата (насиље међу притвореницима; покушаји самоубиства; пожари итд) на које се не би правовремено одговорило.⁵⁷ Такође, у контексту превенције и истраге случајева неадекватног поступања, СРТ је пронашао да је потребно обратити пажњу на бољу покривеност системима видео надзора, скупа са обезбеђењем заштите снимака и одговарајућом политиком архивирања забележеног/снимљеног материјала.⁵⁸

Као пример се наводе три препоруке из архиве НПМ-а у којима су илустровани најчешћи проблеми везани за употребу видео надзора у просторијама за задржавање.

ПРВИ ПРИМЕР

У априлу 2015. године организована је посета полицијској управи Крагујевац.

Стање на терену

У седишту ПУ постоје две просторије за полицијско задржавање. Просторије су релативно близу дежурне службе. Обе просторије имају по један лежај, који чине дрвене клупе опремљене ћебадима и јастуцима, који делују чисто. Просторије су суве и окречене, а хигијена је задовољавајућа.

57 Дванаести општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (2002), став 48.2.

58 Извештај Европског комитета за спречавање мучења о посети Србији 2011. године, став 37.

Вештачко осветљење, односно сијалица, налази се изнад врата, а јачина светлости је задовољавајућа. Просторије немају прозоре, али је вентилација добра. У просторијама постоји грејање.

Мокри чвор (чучавац са испирачем) налази се у просторијама, а испред просторија налази се лавабо са чесмом.

Просторије су покривене аудио/видео надзором, а то је и видно назначено изнад улазних врата и унутар просторија. Међутим, камере покривају и део око мокрог чвора, а надзор над задржаним лицем обавља се преко монитора који се налазе у просторијама дежурне службе.

Утврђено

У просторијама за задржавање ПУ Крагујевац камере покривају и део просторија у ком се налазе тоалети, а то је јасно видљиво на монитору који се налазе у дежурној служби.

Препорука

ПУ Крагујевац ће предузети потребне мере како би се унапредио систем видео надзора у просторијама за задржавање и обезбедила приватност задржаних лица, тако што простор око тоалета неће бити јасно видљив (нпр. тако што ће се замутити тај део слике).

Одговор Пу Крагујевац

У свом одговору од јула 2015. године ПУ Крагујевац је навела да у седишту ПУ Крагујевац не постоје технички услови за замућење слике са видео надзора из притворских просторија (простор тоалета) и да ће се у наредном периоду предузети мере за превазилажење тог проблема.

ДРУГИ ПРИМЕР

У априлу 2015. године организована је посета полицијској управи Аранђеловац.

Стање на терену

ПС Аранђеловац има једну просторију за задржавање, која се налази у приземљу полицијске станице, у близини дежурне службе.

Просторија је скоро адаптирана у складу са важећим стандардима, али унутар просторије не постоји обавештење да је просторија под видео надзором.

Утврђено

Унутар просторије за задржавање у ПС Аранђеловац не постоји обавештење да је просторија под видео надзором.

Препорука

ПС Аранђеловац ће унутар просторије за задржавање поставити обавештење о видео надзору.

Одговор ПС Аранђеловац

У ПС Аранђеловац, у просторији за задржавање лица је постављено обавештење да је просторија под видео-надзором.

ТРЕЋИ ПРИМЕР

Током 2015. године посећена је ПУ Сремска Митровица.

Стање на терену

У просторији постоји видео надзор, као и видно истакнуто обавештење о постојању видео– надзора, а према наводима полицијских службеника, видео записи се не чувају.

Утврђено

У ПС Ириг снимљени материјал видео надзора се не чува и не архивира јер нема техничких могућности за то.

Препорука

ПС Ириг ће предузети потребне мере, како би се обезбедило да се видео записи чувају и архивирају у трајању не краћем од 30 дана.

Одговор ПУ Сремска Митровица

У свом одговору ПУ Сремска Митровица се није осврнула на проблем обезбеђивања да се видео записи чувају и архивирају.

Напомена: Током посета Полицијским управама Национални превентивни механизам је, укључујући горе наведене препоруке, издао укупно 61 препоруку које се односе на систем видео надзора те је наложено отклањање неправилности.

Препоруке су дате следећим Полицијским управама: ПУ Чачак, ПУ Јагодина, ПУ Кикинда, ПУ Краљево, ПУ Крушевац, ПУ Ниш, ПУ Нови Пазар, ПУ Панчево, ПУ Пирот, ПУ Пожаревац, ПУ Прокупље, ПУ Шабац, ПУ Сремска Митровица, ПУ Сомбор, ПУ Ужице, ПУ Ваљево, ПУ Врање, ПУ Зајечар, ПУ Зрењанин.

2.1.5. Дугме на позивање

Стандард

Дугме за позивање или било какав други адекватан систем за позивање у просторијама за задржавање директно доприноси сигурности и заштити физичког интегритета задржаних лица. Његова суштина се огледа у обавези да се задржаним лицима обезбеди да у сваком тренутку морају имати могућност да ступе у контакт са полицијским службеницима.

Полицијске ћелије које се налазе предалеко од канцеларија или радних места где се припадници полиције уобичајено налазе морају бити опремљене системом позивања, који омогућава притвореним особама да привуку пажњу полицајца. У супротном постоји велики ризик од различитих инцидената (насиља међу притвореницима, покушаји самоубиства, пожари и сл.) на које се не би правовремено одговорило.⁵⁹

⁵⁹ Дванаести општи извештај, став 48.

Пракса НПМ

НПМ у Републици Србији је у потпуности прихватио овај стандард и редовно контролише да ли задржана лица имају могућност да позову полицијске службеника из удаљених просторија. Као илустрација наведена је једна препорука у којој је констатовано да у просторијама за задржавање не постоји адекватан систем за позивање.

У јуну 2014. године извршена је посета полицијској управи Крушевац.

Стање на терену

Просторија за задржавање налази се у приземљу зграде ПУ Крушевац, у непосредној близини просторија Дежурне службе. Површина ове просторије је око 15 м², а висина од зида до плафона је око 3 м. Прозор на просторији постоји, али је прекривен рупичастом плочом, тако да је доток свежег ваздуха и дневне светлости веома слаб. Вештачко осветљење је задовољавајуће јачине и услед недостатка дневне светлости сијалица је упаљена све време трајања задржавања, односно и дању и ноћу. Под просторије је прекривен даскама од дрвета, а зидови су задрљани. У просторији постоји кревет – дрвена клупа, намењен за одмор задржаних лица. Кревет није опремљен јастуком и постељиним, а у тренутку посете у просторији је било једно ћебе које је деловало задрљано. Од санитарних уређаја, у оквиру просторије налази се само мокри чвор – чувавац, без испирача. Испирач је постављен са спољне стране зида, тако да задржана лица морају да позивају дежурне полицијске службенике у случају потребе. Пијаћа вода се задржаним лицима доноси у пластичним чашама.

У просторији није инсталиран аларм за позивање дежурног полицајца, већ се исти позив лупањем о врата просторије. Према наводима полицијских службеника, задржана лица се обилазе у интервалима од око 15 минута.

Утврђено

У просторији за задржавање лица у седишту ПУ Крушевац није установљен ефикасан систем који ће задржаном лицу омогућити да позове дежурног полицијског службеника.

Препорука

ПУ Крушевац ће предузети потребне мере и активности како би се унутар просторије за полицијско задржавање инсталирало дугме аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

Одговор ПУ Крушевац

ПУ Крушевац је у свом одговору од августа 2014. године обавестила НПМ да се тренутно предузимају мере и активности како би се унутар просторије за задржавање инсталирало дугме аларма за позивање дежурног полицијског службеника, а да се надзор задржаних лица врши путем видео надзора и непосредним обиласком дежурних полицијских службеника.

Напомена: Током посета Полицијским управама Национални превентивни механизам је, укључујући горе наведене препоруке, издао укупно 39 препорука које се односе на непостојање ефикасног система за позивање полицијског службеника (паник дугме) те је наложено отклањање неправилности.

Препоруке су дате следећим Полицијским управама: ПУ Београд, ПУ Бор, ПУ Чачак, ПУ Јагодина, ПУ Ниш, ПУ Нови Пазар, ПУ Пријепоље, ПУ Сремска Митровица, ПУ Сомбор, ПУ Ужице, ПУ Ваљево, ПУ Зајечар, ПУ Зрењанин.

2.1.6. Противпожарна заштита

Стандард

Права и обавезе свих државних органа, органа аутономне покрајине и органа јединица локалне самоуправе, привредних друштава, других правних и физичких лица јесте заштита од пожара на јединствен начин.

Извори

Закон о заштити од пожара⁶⁰

Члан 28. став 3

План евакуације и упутства за поступање у случају пожара морају бити истакнути на видљивом месту.

Члан 53. став 1

Основна обука из области заштите од пожара организује се за све запослене.

60 „Службени гласник РС”, бр. 111/2009 и 20/2015.

Правилник о полицијским овлашћењима (члан 34. став 1)

Полицијски службеници одговорни су за безбедност задржаног лица од његовог смештања у простор за задржавање до његовог отпуштања.

Пракса НПМ

Полазећи од обавеза из Закона о заштити од пожара али од универзалног принципа да су полицијски службеници одговорни за безбедност задржаних лица НПМ је у свом раду донео чак 21 препоруку за отклањање неправилности везаних за противпожарну заштиту. За пример је одабрана препорука која је издата ПУ Крагујевац након посете у априлу 2015. године.

Стање на терену

У ПУ Крагујевац и полицијским станицама у њеном саставу постоје противпожарни апарати, али на зидовима нису истакнути план евакуације и упутство за поступање у случају пожара. Такође, полицијски службеници нису прошли обуку о поступању у случају пожара.

Утврђено

ПУ Крагујевац и полицијске станице у њеном саставу нису обезбеђене комплетним системом противпожарне заштите, а полицијски службеници нису прошли обуку о поступању у случају пожара.

Препорука

ПУ Крагујевац ће унапредити систем противпожарне заштите тако што ће на одговарајућим видљивим местима у згради Управе и полицијским станицама у њеном саставу поставити план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу заштите физичког интегритета задржаних лица.

ПУ Крагујевац и полицијске станице у њеном саставу ће организовати и спровести одговарајућу обуку полицијских службеника из области заштите од пожара.

Одговор ПУ Крагујевац

У свом одговору од јула 2015. године ПУ Крагујевац је обавестила НПМ да је проследила извештај НПМ-а Управи за ванредне ситуације у Крагујевцу з циљу отклањања недостатака у делу који се односе на систем против пожарне заштите, као и спровођења обуке полицијских

службеника из области заштите од пожара. Такође је наведено да ће у наредном периоду, заједничким радом ПУ Крагујевац и Управе за ванредне ситуације у Крагујевцу проблеми бити превазиђени.

Напомена: Током посета Полицијским управама Национални превентивни механизам је, укључујући горе наведене препоруке, издао укупно 21 препорука које се односе на непостојање ефикасног система за противпожарну заштиту те је наложено отклањање неправилности.

Препоруке су дате следећим Полицијским управама: ПУ Београд, ПУ Чачак, ПУ Кикинда, ПУ Крагујевац, ПУ Краљево, ПУ Крушевац, ПУ Лесковац, ПУ Нови Пазар, ПУ Панчево, ПУ Пирот, ПУ Пожаревац, ПУ Прокупље, ПУ Шабац, ПУ Сремска Митровица, ПУ Смедерево, ПУ Сомбор, ПУ Суботица, ПУ Ваљево.

2.1.7. Прва помоћ и обуке

Стандард

Једна од законских обавеза јесте и обавеза да се обезбеди пружање прве помоћи, као и да се оспособи одговарајући број запослених за пружање прве помоћи, спасавање и евакуацију у случају опасности.

Извори

Закон о безбедности и здрављу на раду⁶¹

Члан 15. став 9.

Свака установа дужна је да оспособи одговарајући број запослених за пружање прве помоћи

Пракса НПМ

Полазећи од обавеза из Закона о безбедности и здрављу на раду али од универзалног принципа да су полицијски службеници одговорни за безбедност задржаних лица НПМ је у свом раду донео чак 21 препоруку за отклањање неправилности везаних за противпожарну заштиту. За пример је одабрана препорука која је издата ПУ Панчево након посете у марту 2013. године.

⁶¹ „Службени гласник”, бр. 101/2005, 91/2015, 113/2017 – др. закон.

Стање на терену

У седишту ПУ Панчево, обука запослених из области заштите од пожара је спроведена, постоје апарати за гашење пожара. У седишту Полицијске управе постоји и амбуланта, која је опремљена потребном медицинском опремом, тако да немају посебно постављене кутије са прибором за прву помоћ. Лекар који ради у амбуланти, прегледа запослене, а не и лица лишена слободе. Такође и у полицијским станицама у Белој Цркви и Вршцу, полицијски службеници су прошли курсеве из области заштите од пожара и прве помоћи. У осталим полицијским станицама нису испуњени сви услови за заштиту од пожара и пружање прве помоћи.

Утврђено

У појединим полицијским станицама ПУ Панчево полицијски службеници нису обучени за пружање прве помоћи, а кутија са прибором за прву помоћ не постоји.

Препорука

Полицијске станице у саставу ПУ Панчево ће организовати и спровести одговарајућу обуку полицијских службеника за пружање прве помоћи, и своје просторије обезбедити потребном кутијом са прибором за прву помоћ.

Одговор ПУ Панчево

У свом одговору од септембра 2013. године ПУ Панчево је навела следеће:

„ Полицијски службеници су у оквиру школовања у СШУП-а у Сремској Каменици, Курсева за полицајце и на ЦОПО имали посебан наставни предмет „Пружање прве помоћи“. Сматра се да су сви полицијски службеници који су завршили школовање обучени за пружање прве помоћи у висини оцене коју су добили из тог предмета. Старешине који су завршили курс за инструкторе ватрене обуке су имали и посебну обуку за пружање прве помоћи као и саобраћајни полицијски службеници на Курсевима за вршење увиђаја саобраћајних незгода. У току 2007. и 2009. године Црвени крст Панчева је спроводио обуку из области пружања прве помоћи. Полицијску службеници из ПИ „Југ“, ПИ „Север“ и СПИ Панчево који су похађали обуку су добили званична уверења. У каси шефа смене дежурне службе ПУ Панчево постоји торба, приручна апотека.“

Напомена: Током посета Полицијским управама Национални превентивни механизам је, укључујући горе наведене препоруке, издао укупно 23 препоруке које се односе на обуке за пружање прве помоћи и обезбеђивања прибора за прву помоћ те је наложено отклањање неправилности.

Препоруке су дате следећим Полицијским управама: ПУ Београд, ПУ Јагодина, ПУ Кикинда, ПУ Крагујевац, ПУ Краљево, ПУ Ниш, ПУ Нови Пазар, ПУ Панчево, ПУ Пирот, ПУ Пожаревац, ПУ Пријепоље, ПУ Прокупље, ПУ Шабац, ПУ Сремска Митровица, ПУ Смедерево, ПУ Сомбор, ПУ Суботица, ПУ Ваљево.

Ова публикација је припремљена у оквиру Заједничког пројекта Европске уније и Савета Европе „Јачање заштите људских права лица лишених слободе и осуђених лица у Србији“, који се спроводи уз финансијску помоћ Европске уније и Савета Европе..

Ставови изражени у овом документу ни у ком случају не одражавају званично мишљење Европске уније или Савета Европе.

Канцеларија Савета Европе у Београду
Шпанских бораца 3, 11070, Београд, Србија
Тел. +381 11 71 555 00 Факс +381 11 31 22 088

<http://horizontal-facility-eu.coe.int>

 [jp.horizontal.facility](https://www.facebook.com/jp.horizontal.facility)

 [@CoE_EU_HF](https://twitter.com/CoE_EU_HF)

СРП

Савет Европе је водећа организација за људска права на континенту. Има 47 држава чланица, од којих су 28 чланице Европске уније. Све земље чланице Савета Европе потписале су Европску конвенцију о људским правима, сачињену у циљу заштите људских права, демократије и владавине права. Европски суд за људска права врши надзор над применом Конвенције у државама чланицама.

www.coe.int

Земље чланице Европске уније су одлучиле да удруже своја знања, ресурсе и судбине. Заједно су изградиле стабилно окружење, демократију и одрживи развој задржавајући културну разноликост, толеранцију и индивидуалне слободе. Европска унија је посвећена дељењу својих достигнућа и вредности са земљама и народима ван својих граница.

www.europa.eu

Horizontal Facility for Western Balkans and Turkey

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe